

Regional analyse for Lier 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 56/2015

Tittel: Regional analyse for Lier 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 56/2015
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 15. august 2015
ISBN: 978-82-7401-847-1
ISSN: 1891-053X
Pris: 150,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Vareide/Nygaard
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Lier kommune
);

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Lier, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, og gir resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014 og 2015. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkelt kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 10. august 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning	8
2. Arbeidsplasser.....	12
3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon.....	34
4. Bostedsattraktivitet	36
5. Scenarier for framtidig vekst.....	43
6. Utdanning	50
7. NæringsNM	54

Sammendrag

Lier er en kommune med forholdsvis sterk befolkningsvekst. Folketallet i Lier har økt med 18,8 prosent siden 2000, mens Norge har hatt en befolkningsvekst på 15,4 prosent i samme periode. Befolkningen i Lier vokser som følge av fødselsoverskudd, netto innvandring og gjennom netto innflytting fra andre norske kommuner. Nettoinnflyttingen fra andre norske kommuner har imidlertid variert en del siden 2000, og var negativ i 2014.

Antall arbeidsplasser i Lier har hatt en svært sterk vekst siden 2000. Det er 31,8 prosent flere arbeidsplasser på slutten av 2014 enn på slutten av 2004. I landet ellers har arbeidsplassveksten vært på 16,5 prosent. Det er næringslivet som vokst klart sterkest. Antall arbeidsplasser i næringslivet har vokst med hele 41 prosent i denne perioden.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Antall arbeidsplasser i basisnæringene i Lier har gått litt ned fra 2000 til 2013. De ulike bransjene i basisnæringene i Lier har hatt svært ulik utvikling. Lier hadde mange arbeidsplasser i prosessindustri og landbruk i 2000, men i disse bransjene har det vært en kraftig nedgang. Lier har imidlertid hatt sterk vekst i bransjer som næringsmiddelproduksjon, verkstedindustri og teknologiske tjenester. Bransjestrukturen i basisnæringene i Lier var i utgangspunktet ikke så gunstig. Mange av arbeidsplassene i basisnæringene var i bransjer som har hatt nedgang, som prosessindustri og landbruk. Samtidig var det en relativt liten andel av arbeidsplassene som var i vekstbransjer. Når vi korrigerer for dette har basisnæringene i Lier utviklet seg bedre enn forventet. Lier har dermed vært en attraktiv kommune for basisnæringene.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Lier har hatt en sterk vekst i besøksnæringene, som har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 32,9 prosent siden 2000. På landsbasis har besøksnæringene bare økt med 13,8 prosent i samme periode. Mesteparten av denne veksten skjedde fra 2000 til 2008. I den perioden var Lier svært attraktiv for besøksnæringene. Etter 2008 har veksten i besøksnæringene blitt redusert, og veksten har vært litt svakere enn den sterke befolkningsveksten skulle tilsi.

De regionale næringene består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og består av bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringene har vokst raskere i Norge enn det besøksnæringene og basisnæringene har. Lier har hatt spesielt sterk vekst i sine regionale næringer. Antall arbeidsplasser i de regionale næringene har økt med hele 62 prosent siden 2000. Lier er en kommune med spesielt høy konsentrasjon av regionale næringer. Lier har dermed vært en svært attraktiv kommune for de regionale næringene.

Samlet næringsattraktivitet er summen av attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og de regionale næringene. Lier har hatt en positiv næringsattraktivitet i alle årene etter 2000, spesielt som følge av at kommunen har vært attraktiv for de regionale næringene.

NHOs NæringsNM måler næringslivets prestasjoner med hensyn til omsetningsvekst, lønnsomhet og nyetableringer. Lier har hatt svært gode resultater i NæringsNM, og har alltid vært blant de beste kommunene i landet i denne kåringen. Over en tiårsperiode er Lier den 5. beste kommunene i landet i NæringsNM.

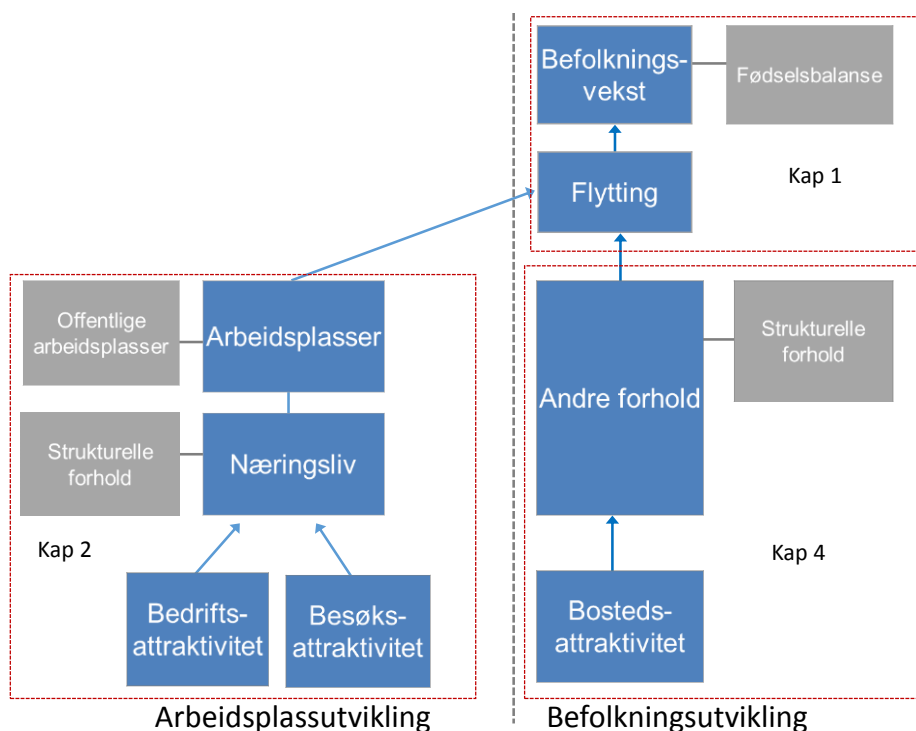
Vi har også analysert nettoflyttingen til Lier. Lier har en gunstig beliggenhet, med svært gode pendlingsmuligheter. Det å ligge innenfor et tett og stort arbeidsmarked, slik Lier gjør, bidrar positivt til nettoinnflytting og befolkningsvekst. Samtidig har den sterke arbeidsplassveksten bidratt positivt. Nettoflyttingen til Lier er statistisk sett ganske normal, gitt disse forholdene. Lier har hatt gode betingelser for å oppnå netto innflytting, men har ikke hatt bedre nettoinnflytting enn forventet. Dermed har Lier hatt en normal, det vil si verken høy eller lav bostedsattraktivitet.

Det er også viet et kapittel til utdanningsnivået i Lier. Lier har et høyt utdanningsnivå i befolkningen i forhold til andre kommuner når vi måler dette som andelen av befolkningen med minst tre års høgstole- eller universitetsutdannelse. Det er spesielt høyt utdanningsnivå hos den delen av befolkningen som pendler ut av kommunen. Det kan tyde på at Lier er en attraktiv bostedskommune blant de med høy utdanning. Andelen med høy utdanning blant de som arbeider i Lier er høyere enn landsgjennomsnittet blant de som arbeider i offentlig sektor, men lavere blant de som arbeider i næringslivet. Kompetansenivået i næringslivet er likevel høyere enn i de fleste andre kommuner, fordi landsgjennomsnittet blir dratt sterkt opp av de største byene.

Vi har også laget scenarier for framtidig vekst i befolkning og arbeidsplasser i Lier. Dersom Lier blir en kommune med gjennomsnittlig attraktivitet for næringsliv og befolkning, ligger det an til at befolkningen øker til over 33 000 innbyggere i 2040. Vårt normalscenario for Lier har en noe lavere vekst enn SSBs middelframskrivning, som framskriver folketallet i Lier til over 35 000 innbyggere i 2040. Lier har imidlertid et potensial for å få en langt sterkere befolkningsvekst dersom de blir mer attraktive som bosted. Lier er allerede en svært attraktiv kommune for næringsliv, men det er nesten usannsynlig at denne sterke næringsattraktiviteten kan opprettholdes over lang tid. Bostedsattraktiviteten betyr mer for befolkningsveksten i en kommune som Lier enn næringsattraktiviteten. En av årsakene til det, er at arbeidsmarkedet i Lier er så sterkt integrert med nabokommunene. Effekten av en endring i antall arbeidsplasser på bosettingen blir dermed «vannet ut» over et stort område. Ettersom Lier i utgangspunktet ikke har hatt spesielt høy bostedsattraktivitet, er det et potensiale for å øke denne typen attraktivitet. Bostedsattraktiviteten blir påvirket av et spekter av ulike kvaliteter i lokalsamfunnet, men i en kommune som Lier som ligger innenfor det funksjonelle arbeidsmarkedet i Osloregionen, vil boligbyggingen være en svært viktig faktor.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

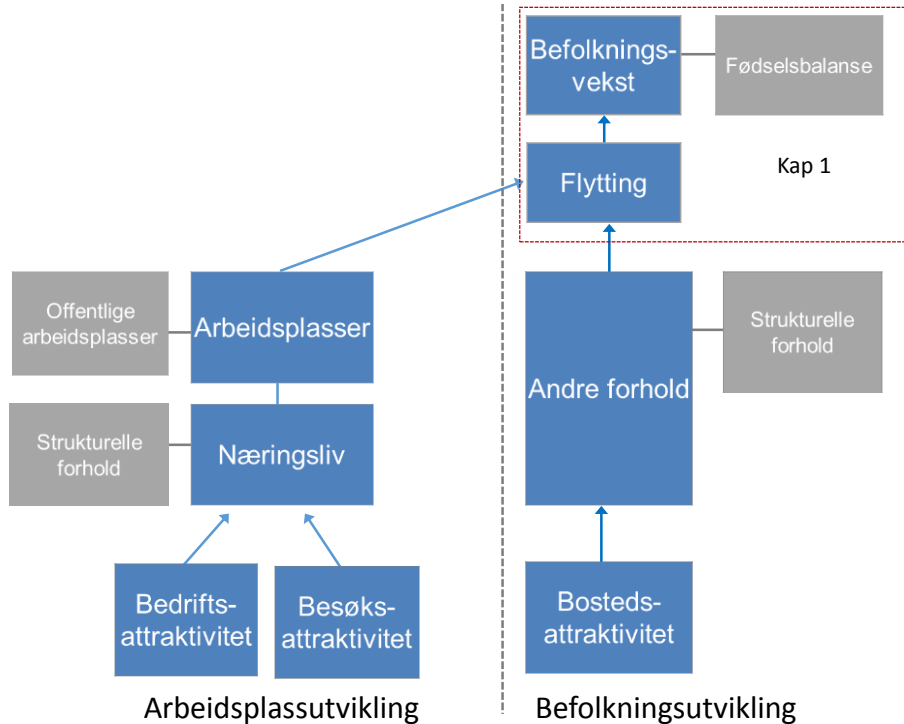

Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 4 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Mellom kapittel 2 og 4 har vi et kapittel om pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon, fordi det er forhold som har betydning for flyttingen til stedet og sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting. I kapittel 5 bruker vi Attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning. Deretter følger to kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen: Kapittel 6 er viet formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapittelet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

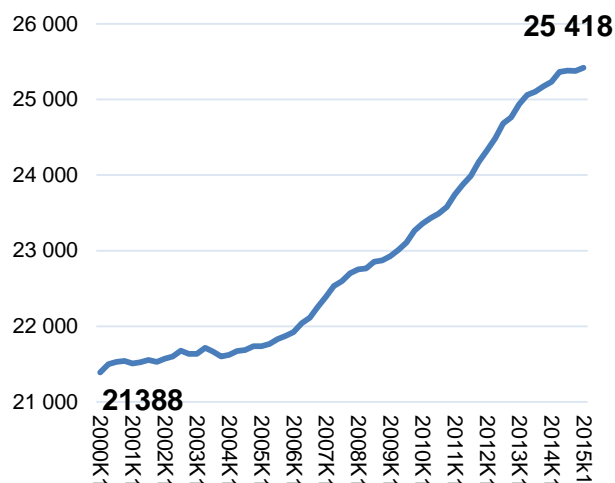
Figur 2: Attraktivitetsmodellen. Den delen som dreier seg om befolkningsvekst er merket med rød ramme rundt.

Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapittelet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengde

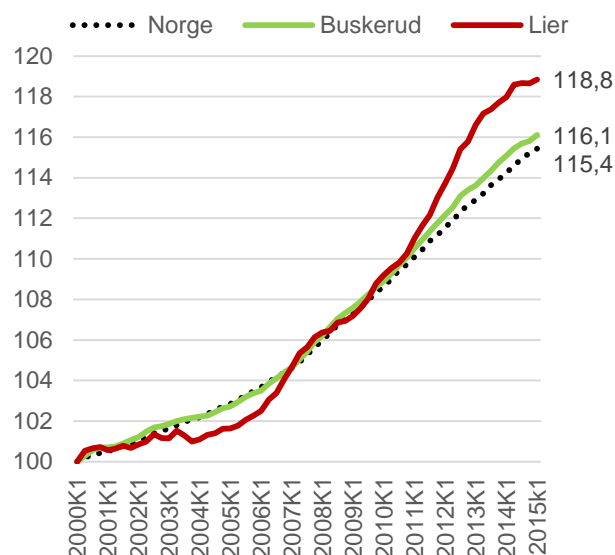
Lier har 24 418 innbyggere per 31. mars 2015. Det er en øking på over 4 000 på femten år. Det har vært vekst i hele perioden siden 2000, men veksten har vært sterkest etter 2006.

Figur 3: Befolkningen i Lier fra 31. mars 2000 til 31. mars 2015

1.1.2 Indeksert vekst

I figuren til høyre har vi indeksert veksten i Lier, Buskerud og Norge. Befolkningen i 2000 er satt til å være lik 100. Liers befolkning har økt med 18,8 prosent siden 2000. Veksten er høyere enn veksten i Buskerud og i Norge. Norges befolkning har økt med 15,4 prosent i samme periode. Buskerud har hatt litt høyere befolkningsvekst enn Norge.

Figur 4: Indeksert vekst i Norge, Buskerud og Lier, fra 31. mars 2000 til 31. mars 2015. Antall innbyggere i 2000 = 100.

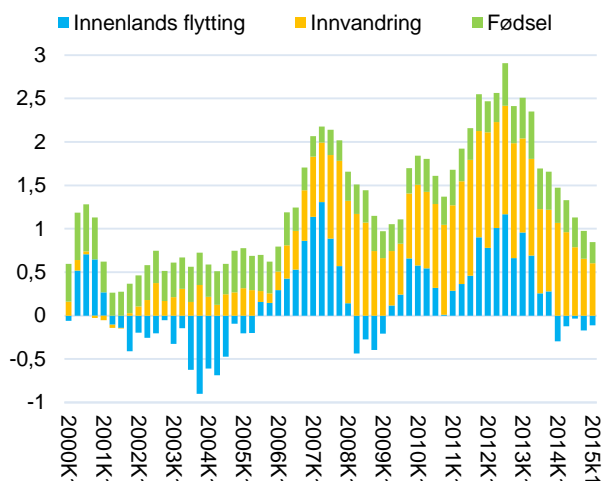
1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsutviklingen i innenlands flytting, fødselsbalanse og netto innvandring.

Fødselsbalansen i Lier er positiv, og den har vært det i hele perioden vi har målt for.

Nettoinnvandringen har vært positiv siden 2002.

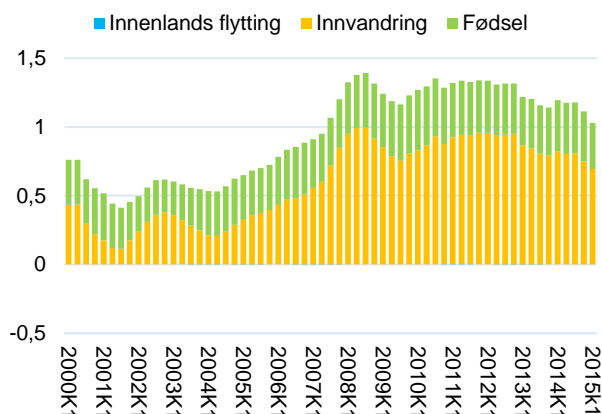
Den har økt mye siden 2007. Den innenlandske flyttingen, som måler flyttebalansen mellom Lier og andre steder i Norge, har stort sett vært positiv. I de siste to årene har imidlertid den innenlandske flyttingen vært negativ. Det har flyttet flere folk fra Lier til andre steder i Norge enn motsatt vei.

Figur 5: Årlige, prosentviser befolkningsendringer målt hvert kvartal i Lier, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring, 31. mars 2000-31. mars 2015.

1.1.4 Befolkningsutviklingen i Norge

Til høyre ser vi befolkningsutviklingen i Norge. På landsbasis er fødselsbalansen positiv. Det er imidlertid innvandringen som har bidratt mest til befolkningsvekst siden 2007. Det skyldes i stor grad økt arbeidsinnvandring fra Øst-Europa.

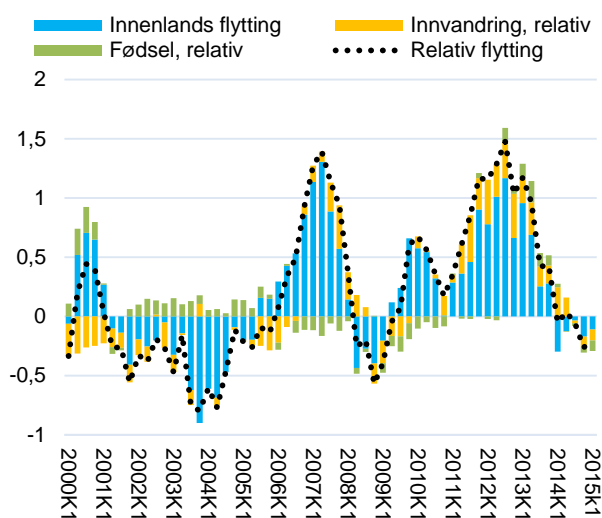

Figur 6: Årlige, prosentviser befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring. 31. mars 2000-31. mars 2015.

1.1.5 Relativ befolkningsutvikling Lier

Siden Norge har hatt høy netto innvandring de siste årene, kan alle steder i Norge forvente å få positiv nettoflytting. Figuren til høyre viser befolkningsutviklingen i Lier fratrukket befolkningsutviklingen i Norge. I perioden mellom 2010 og 2014 var innvandringen til Lier litt høyere enn innvandringen til Norge. Fødselsbalansen i Lier er omtrent like høy som i Norge.

Relativt sett, er det den innenlandske flyttingen i som har påvirket befolkningsutviklingen i Lier. Både innvandringen og fødselsbalansen har vært noenlunde lik som i landet som helhet.

Figur 7: Befolkningsutviklingen i Lier relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.6 Nettoflytting

I regional utvikling er vi spesielt opptatt av flyttemønstrene. Et sted kan ikke påvirke den nasjonale innvandringen eller fødselsbalansen. Et sted kan derimot gjøre tiltak for å bedre flyttebalansen. Ved å bli attraktiv, kan man trekke til seg tilflyttere som kanskje ellers ville valgt å bosette seg på et annet tilsvarende sted.

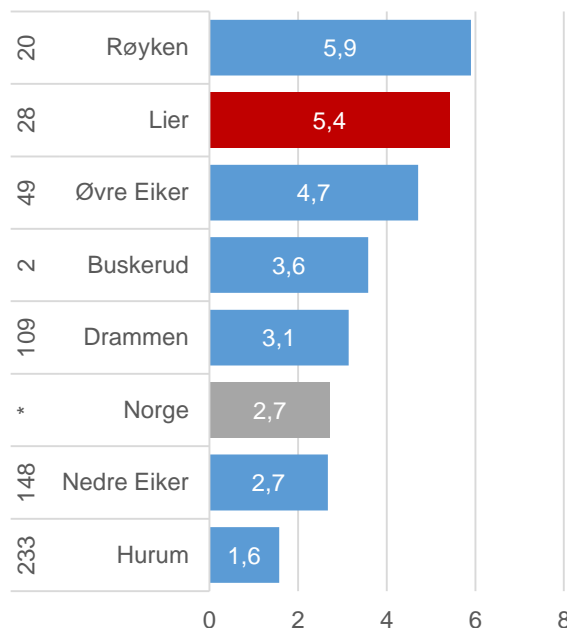
Norge har hatt en nettoinnvandring på 2,7 prosent i perioden 2010 – 2013. I den samme perioden har Lier hatt en nettoflytting på 5,4 prosent. Nettoflyttingen til Lier har vært høyere enn nettoflyttingen nasjonalt. Vi sier da at Lier har hatt positiv relativ flytting, siden nettoflyttingen har vært høyere enn innvandringen på landsbasis isolert sett skulle tilsi.

1.1.7 Relativ flytting

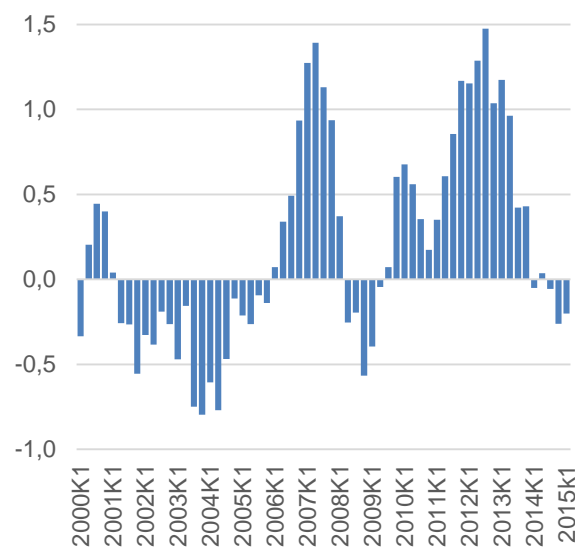
Vi er interessert i hvordan flyttebalansen har vært relativt til flyttebalansen nasjonalt. *Relativ flytting* er nettoflyttingen til et sted fratrukket nettoinnvandringen på landsbasis. Den kan både måles som summen av de gule og blå stolpene i nederste figur på forrige side, og som stolpen for Lier fratrukket stolpen for Norge i figur 8 på denne siden.

Figuren til høyre viser hvordan den relative flyttingen i Lier har utviklet seg over tid. De periodene den relative flyttingen har vært positiv, har nettoflyttingen til Lier vært høyere enn nettoinnvandringen nasjonalt. Motsatt for periodene den relative flyttingen har vært negativ.

I mange år etter 2007 hadde Lier en relativt god flyttebalanse. I det siste halvannet året har imidlertid Lier hatt en relativt dårlig flyttebalanse.

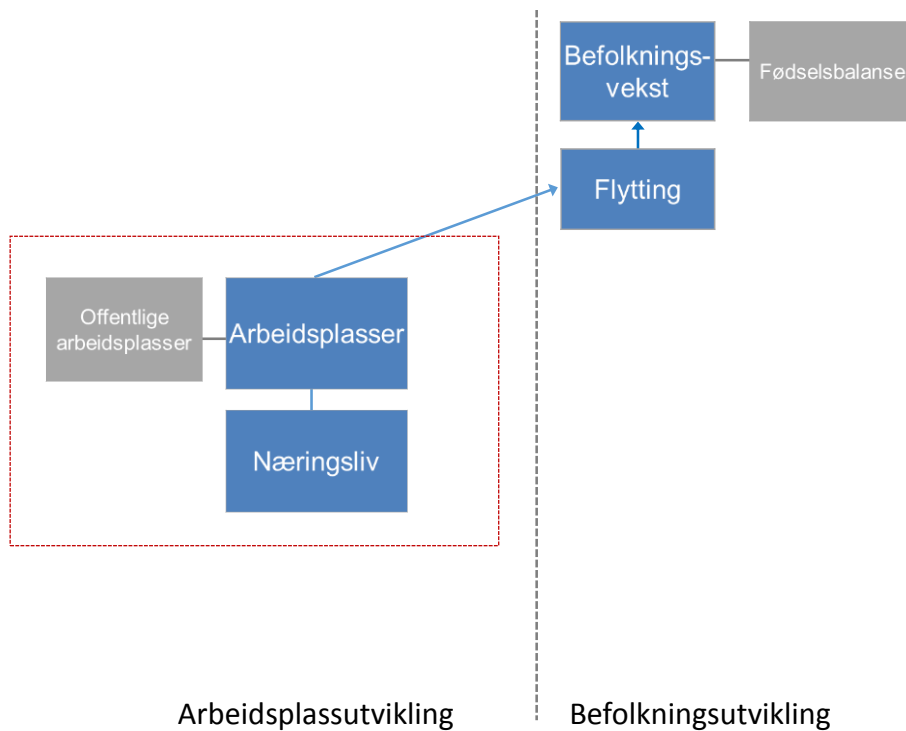
Figur 8: Nettoflyttingen til kommunene i Drammensregionen og Vestviken, Buskerud og Norge, 2010-2013. Kommunene er rangert blant landets 428 kommuner, Buskerud blant de 19 fylkene.

Figur 9: Relativ flytting i Lier fra 31. mars 2000 til 31. mars 2015. Hver stolpe viser utviklingen siste 12 måneder, og den er målt hvert kvartal. Relativ flytting nettoflyttingen i Lier fratrukket nettoflyttingen på landsbasis.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

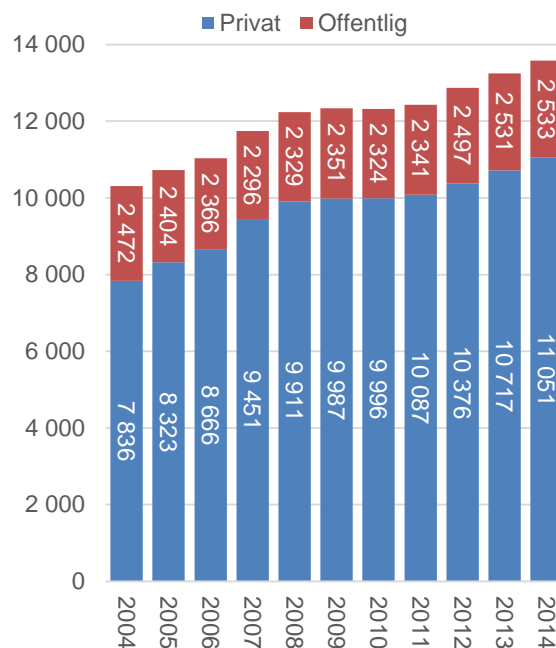
Figur 10: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Med antall arbeidsplasser mener vi sysselsatte etter arbeidssted, altså antall personer som jobber i Lier.

I 2014 var det 11 051 personer som jobbet i privat sektor i Lier, mens det var 2 533 som jobbet i det offentlige. Privat sektor utgjør en forholdsvis stor andel av arbeidsplassene i Lier. 80 prosent av arbeidsplassene er i privat sektor. På landsbasis utgjør privat sektor 70 prosent av arbeidsplassene.

Figur 11: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Lier fra 2004 til 2014.

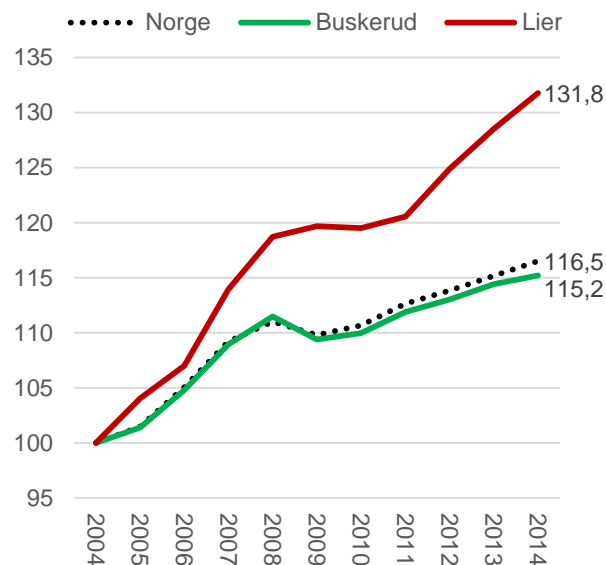
2.1.2 Vekst i antall arbeidsplasser

Figuren til høyre viser arbeidsplassveksten de siste ti årene i Lier, Norge og Buskerud. Antall arbeidsplasser i 2004 er indeksert til å være lik 100.

I de siste ti årene har Lier hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 31,8 prosent. Veksten har vært betydelig høyere enn veksten nasjonalt og veksten i Buskerud.

Norge har i samme periode hatt en arbeidsplassvekst på 16,5 prosent, mens arbeidsplassveksten i Buskerud har vært på 15,2 prosent.

Det er spesielt etter 2011 at Lier har hatt sterk vekst.

Figur 12: Indeksert arbeidsplassvekst fra 2004 til 2014, alle sektorer, i Norge, Buskerud og Lier. Antall arbeidsplasser i 2004 = 100.

2.1.3 Vekst i privat sektor

I regional utvikling er vi opptatt av hva som får steder til å vokse. Vi anser derfor en arbeidsplass i offentlig og i privat sektor for å være like god, like relevant og like viktig. Men det er utviklingen i privat sektor vi ønsker å analysere og forstå, siden det er denne sektoren et sted selv kan påvirke gjennom næringsstrategier. Offentlig sektor er i større grad en funksjon av befolkningsutviklingen på stedet. Men for at det skal komme folk, må det være arbeid, og arbeidsplasser i privat sektor kan et sted selv gjøre tiltak for å skape.

I Norge har antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor økt omtrent like mye siden 2004. Veksten har vært på litt over 16 prosent i begge sektorene.

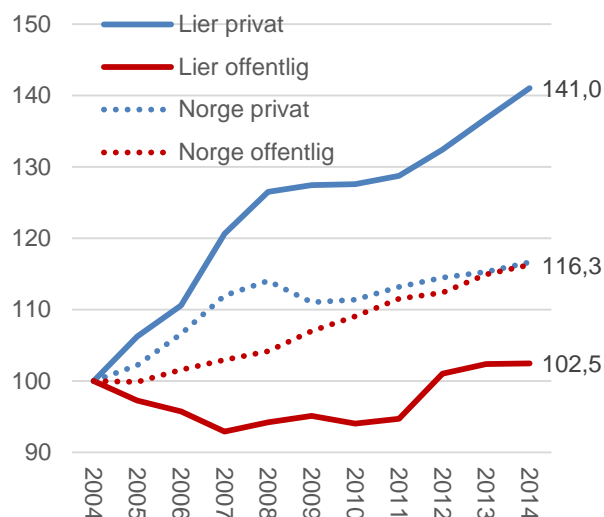
I Lier hadde offentlig sektor nedgang i antall arbeidsplasser i en lang stund, men siden 2012 har antallet vært høyere enn i 2004. I løpet av de siste ti årene har antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Lier økt med 2,5 prosent.

Privat sektor derimot, har økt mye i Lier. Antall arbeidsplasser har i løpet av de siste ti årene økt med 41 prosent. Det er en betydelig høyere vekst enn landsgjennomsnittet.

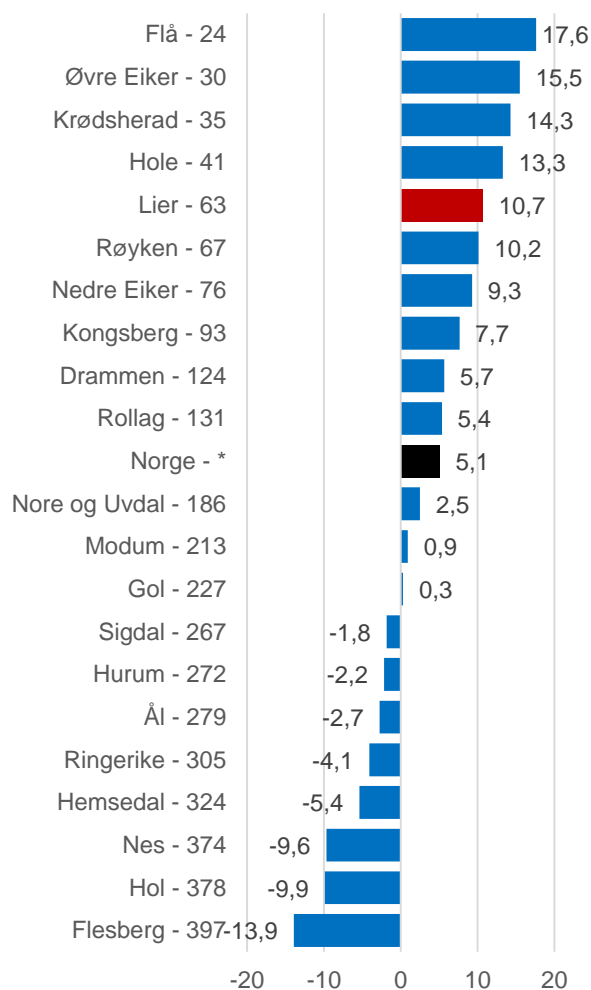
Hvis vi ser på utviklingen i privat sektor i Norge, ser vi at det var nedgang mellom 2008 og 2009, i kjølvannet av finanskrisen. Deretter har det vært vekst igjen. Veksten i privat sektor etter 2009 har imidlertid vært svært ujevnt fordelt mellom kommunene.

Etter 2009 har Norge hatt en vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor på 5,1 prosent. I Lier har veksten vært på 10,7 prosent. Det viser figuren til høyre. Lier er rangert som nummer 63 blant landets 428 kommuner med hensyn til vekst i privat sektor etter 2009.

I Buskerud har fire kommuner hatt sterkere vekst i privat sektor enn det Lier har. Lier har imidlertid hatt sterkere vekst enn de fleste andre kommunene, både i fylket og i landet som helhet.

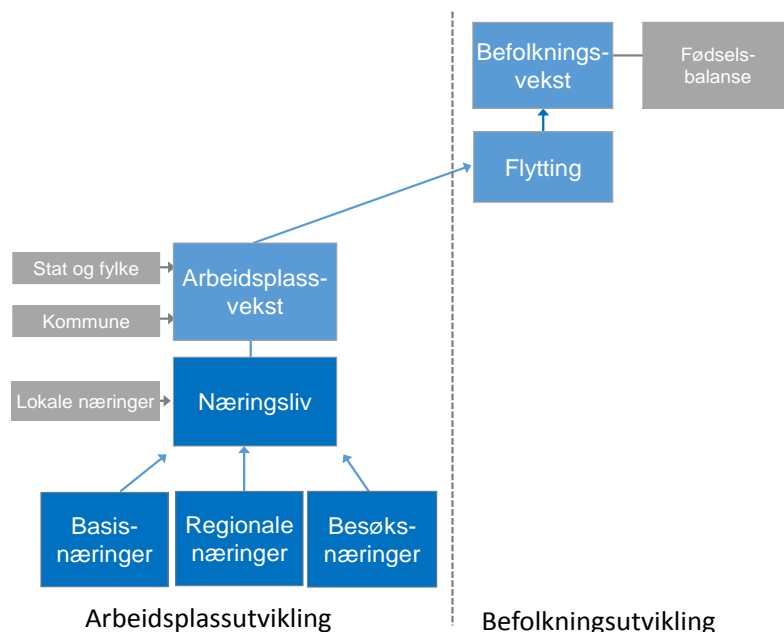
Figur 13: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Lier og Norge, fra 2004 til 2014. Antall arbeidsplasser i 2004 = 100

Figur 14: Arbeidsplassvekst i privat sektor i kommunene i Buskerud og i Norge fra 2009 til 2014. Kommunene er rangert blant landets 428.

2.2 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 15: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.2.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet og som vi ønsker å analysere og forstå.

I tabellen under vises antall arbeidsplasser i de ulike bransjene. Antallet er kodet i farger på en skala fra mørkerødt til mørkeblått, der blått er mange og rød er få.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Lier, annet hvert år fra 2001 til 2013.

Næring	SubNæring	Bransje	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Basis	Industri	Anna industri	116	90	127	114	111	108	127
		Næringsmidler	151	190	245	227	229	271	289
		Olje- og gassutvinning							
		Prosessindustri	483	469	425	518	401	331	257
		Verkstedindustri	840	581	696	854	872	991	1 192
	Natur	Fisk	1	2		1			
		Gruve	23	17	19	23	14	19	27
		Landbruk	396	360	311	294	273	253	235
	Tekn tjenester	Olje og gass							
		Teknisk/vitenskap	129	329	401	460	304	250	230
Tele og IKT		48	59	128	105	136	130	129	
Besøk	Aktivitet	120	93	109	151	156	182	194	
	Handel	1 399	1 403	1 485	1 624	1 725	1 747	1 767	
	Overnatting			20	22	22	17	16	
	Servering	121	125	115	155	115	98	101	
Lokal	Lokal	321	308	388	501	627	684	711	
Regional	Agentur og Engros	1 569	1 616	1 269	1 347	1 269	1 269	1 196	
	Bygg og anlegg	739	793	939	1 144	1 323	1 471	1 703	
	Diverse	434	440	502	537	624	674	713	
	Finans, eiendom, utleie	139	172	171	205	265	273	296	
	Forr tjenesteyting	314	206	346	479	896	696	849	
	Transport	379	587	596	643	557	552	611	
	Utleie av arbeidskraft	119	37	31	47	68	71	74	
Totalsum			7 841	7 877	8 323	9 451	9 987	10 087	10 717

Bransjene med fleste arbeidsplasser i Lier er verkstedindustri, handel, agentur og engros og bygg og anlegg. Bransjene med få eller ingen arbeidsplasser er olje- og gassutvinning, fisk, tjenesteleveranser til olje- og gassindustrien, overnattingsbransjen og utleie av arbeidskraft.

Innen basisnæringene er verkstedindustrien størst. Innen besøksnæringene er handelen størst. De regionale næringene har flere store bransjer.

De regionale næringene inkluderer en diverse-kategori. Denne kategorien inkluderer arbeidsplasser i helse, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, frivillige organisasjoner, trafikkskoler og flere.

2.2.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

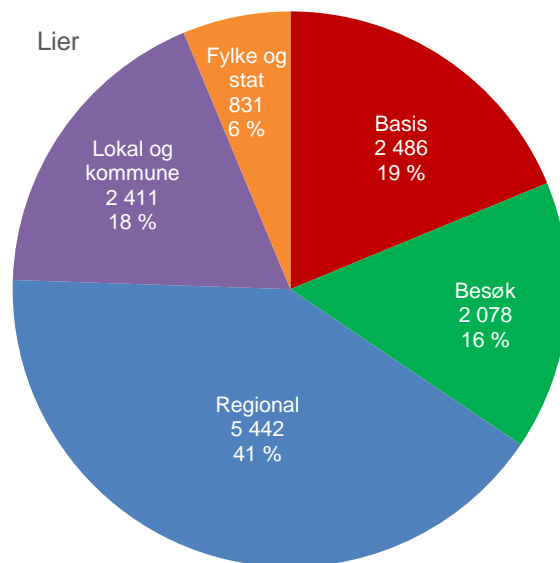
Figurene til høyre viser antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene og sektorene i henholdsvis Lier og Norge.

De regionale næringene er den største næringstypen i Lier. 41 prosent av arbeidsplassene er i denne næringstypen. Næringstypen er større enn i Norge. I Norge utgjør de regionale næringene 32 prosent av arbeidsplassene.

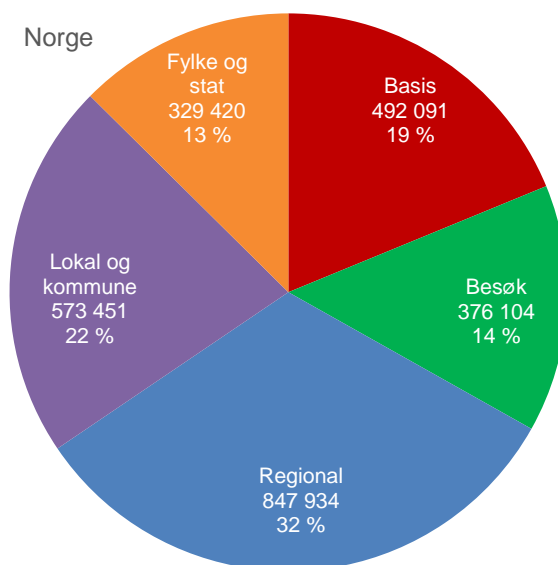
Basisnæringene i Lier er like store som i Norge. De utgjør 19 prosent av arbeidsplassene. Besøksnæringene i Lier har litt flere arbeidsplasser enn i Norge – relativt sett.

Fylkeskommunal og statlig sektor har forholdsvis få arbeidsplasser i Lier. Bare 6 prosent av arbeidsplassene var i disse sektorene i 2013, sammenliknet med 13 prosent på landsbasis.

Også kommunal sektor inkludert de lokale næringene er forholdsvis små i Lier.

Figur 16: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Lier i 2013.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013. På landsbasis er antall arbeidsplasser lik sysselsettingen.

2.2.3 Indeksert arbeidsplassvekst

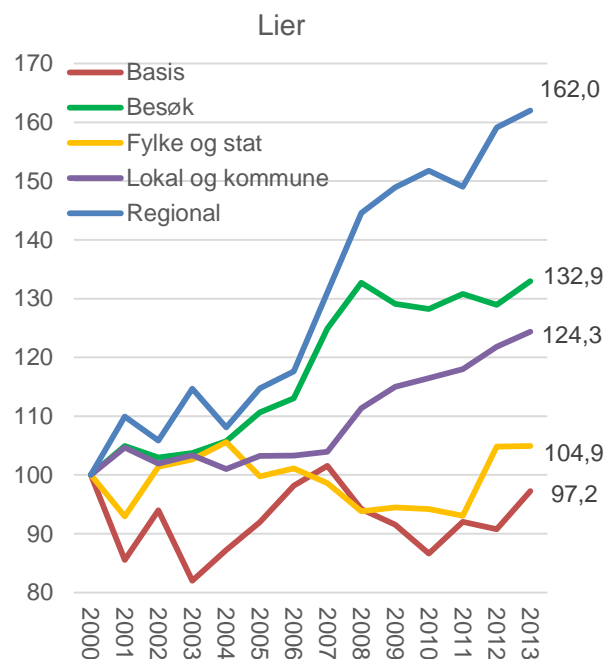
Vi så status quo for 2013 på forrige side. På denne siden ser vi hvordan utviklingen har vært fra 2000 til 2013. Figurene viser den indekserte arbeidsplassveksten i hhv. Lier og Norge fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i 2000 er satt til å være lik 100.

De regionale næringene har hatt en veldig høy vekst i antall arbeidsplasser i Lier, spesielt siden 2004. Veksten har vært på 62 prosent siden 2000. Til sammenlikning har landet som helhet hatt en vekst på 19,3 prosent i samme periode.

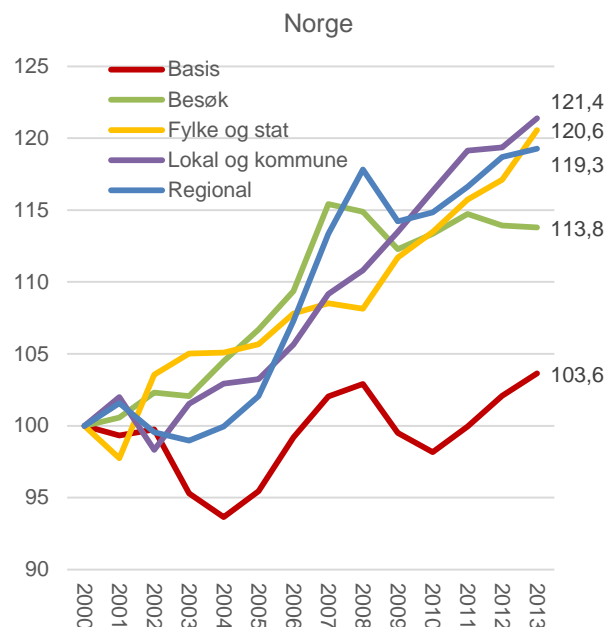
Også besøksnæringene har økt kraftig, men ikke så mye siden finanskrisen.

Basisnæringene har hatt arbeidsplassnedgang. På landsbasis har basisnæringene hatt svak vekst, men svunget mye.

Til forskjell fra utviklingen nasjonalt, har ikke fylkeskommunal og statlig sektor i Lier hatt sterk arbeidsplassvekst. Veksten i kommunal sektor har imidlertid vært litt høyere enn i landet som helhet.

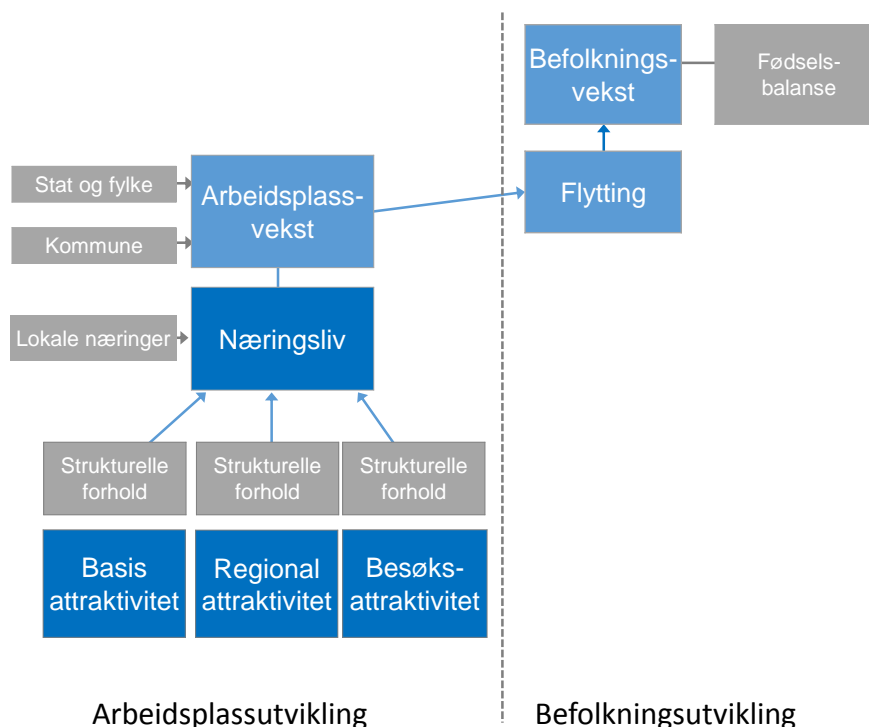
Figur 18: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Lier fra 2000 til 2013.

Figur 19: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.3 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 20: Attraktivitetsmodellen. Figuren viser den delen av modellen som tar for seg arbeidsplassutviklingen. Veksten i næringslivet dekomponeres i strukturelle forhold og attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapittelet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.4 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Lier mye av, relativt til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen.

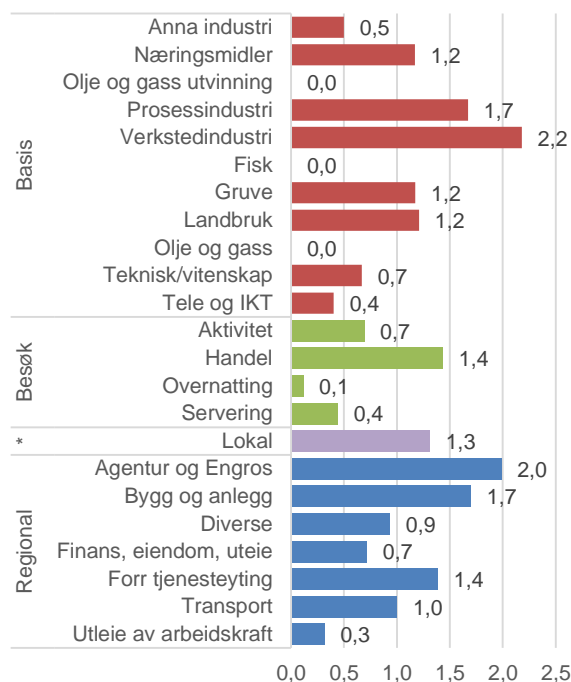
Verkstedindustrien i Lier er mer enn dobbelt så stor som i landet som helhet. Prosessindustrien og næringsmiddelindustrien er også større enn i Norge, mens de andre bransjene i industrien er relativt små.

Både gruvedriften og landbruket er litt større i Lier enn i Norge. De teknologiske tjenestene er relativt små.

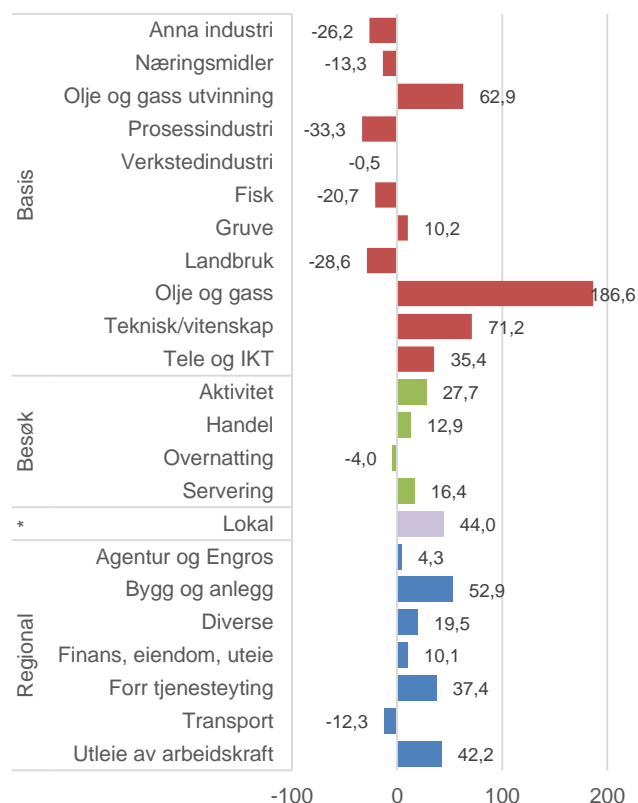
Handelen er 1,4 ganger så stor som i Norge.

Agentur og engros, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting er bransjer som er større i Lier enn i Norge. Transportbransjen er like stor som i landet som helhet.

Figuren under viser arbeidsplassutviklingen i de ulike bransjene i Norge fra 2000 til 2013. Noen av bransjene Lier har relativt mye av, har hatt nedgang, mens noen har fått vekst på landsbasis.

Figur 21: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Lier, 2013.

Figur 22: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.5 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i 2000 og 2013. Tabellen viser også endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan arbeidsplassveksten bidrar til vekst i samlet sysselsetting. Dersom en bransje har vokst fra én til to arbeidsplasser, har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men én arbeidsplass har vanligvis ikke hatt så mye å si for den samlede sysselsettingen. Derfor bruker vi vekstimpulser, for å bedre få fram hvordan arbeidsplassveksten bidrar til vekst på stedet.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Lier i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Lier og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

	SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge	
Basis	Industri	Anna industri	149	127	-22	-14,8	-0,2	-0,8	
		Næringsmidler	171	289	118	69,0	1,0	-0,3	
		Olje- og gassutvinning			0		0,0	0,4	
		Prosessindustri	761	257	-504	-66,2	-4,4	-0,7	
		Verkstedindustri	833	1 192	359	43,1	3,1	0,0	
	Natur	Fisk	3		-3	-100,0	0,0	-0,2	
		Gruve	21	27	6	28,6	0,1	0,0	
		Landbruk	452	235	-217	-48,0	-1,9	-0,7	
	Tekn tjenester	Olje og gass			0		0,0	1,0	
		Teknisk/vitenskap	127	230	103	81,1	0,9	1,3	
		Tele og IKT	40	129	89	222,5	0,8	0,7	
		Totalsum		2 557	2 486	-71	-2,8	-0,6	0,8

Prosessindustrien har hatt en kraftig nedgang i Lier fra 2000 til 2013. Den største nedgangen inntraff imidlertid mellom år 2000 og 2001, da kommunen gikk fra 761 til 483 arbeidsplasser. Prosessindustrien fikk så en liten oppgang igjen i 2007, men deretter har det vært nedgang igjen. Mellom 2000 og 2013 har Lier mistet 504 arbeidsplasser i prosessindustrien. Det har tilsvart 4,4 prosent av sysselsettingen. Prosessindustrien har også hatt nedgang på landsbasis, men ikke så mye som i Lier. På den annen side har verkstedindustrien i Lier hatt sterk vekst. Mellom 2000 og 2013 har det blitt skapt 359 nye arbeidsplasser. Det tilsvarer 3,1 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har verkstedindustrien hatt nullvekst i samme periode. Verkstedindustrien hadde nedgang fra 2000 til 2005, men deretter har det vært jevn vekst igjen.

Næringsmiddelindustrien har hatt nedgang nasjonalt, men i Lier har veksten tilsvart én prosent av sysselsettingen. Det har blitt skapt 118 nye arbeidsplasser i næringsmiddelindustrien i Lier i perioden mellom 2000 og 2013. Landbruket på sin side, har 217 færre arbeidsplasser i 2013 enn i 2000. Nedgangen har vært jevn siden 2000. Nedgangen har vært sterkere i Lier enn i landet som helhet.

I noen bransjer har det blitt skapt arbeidsplasser, i andre bransjer har det gått tapt arbeidsplasser: Samlet sett har basisnæringene 71 færre arbeidsplasser i 2013 enn i 2000.

2.5.1 Indeksert vekst i basisnæringene

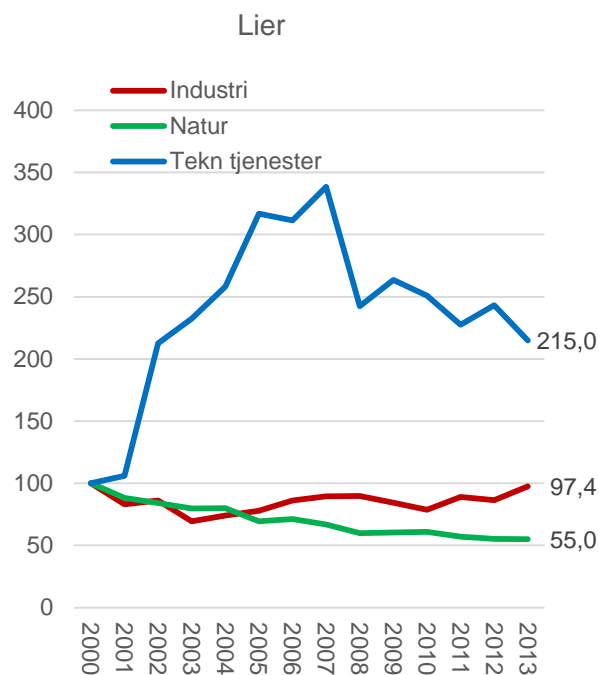
På landsbasis har de teknologiske tjenestene hatt sterk arbeidsplassvekst, mens naturbaserte næringer, som fiskeri og landbruk, og tradisjonell industri har hatt arbeidsplassnedgang. Figuren nederst til høyre viser den indekserte arbeidsplassveksten til Norge for basisnæringene.

Utviklingen i Lier har vært som i Norge: Nedgang i naturbaserte næringer og industri og oppgang i de teknologiske tjenestene.

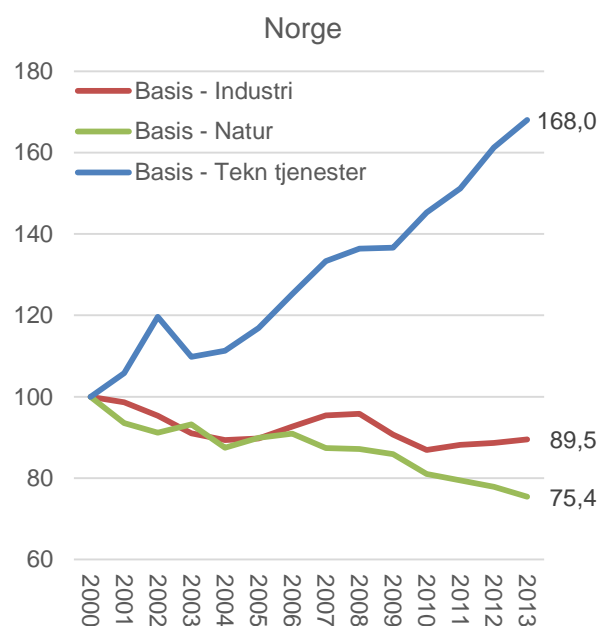
Antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har blitt mer enn fordoblet i perioden mellom 2000 og 2013. Veksten i de teknologiske tjenestene kom i perioden 2000 til 2007. Etter 2007 har det blitt færre arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene i Lier. Spesielt tele og IKT har hatt høy arbeidsplassvekst. Men siden bransjen i utgangspunktet var liten, har ikke arbeidsplassveksten bidratt til veldig sterke vekstimpulser.

Industrien har samlet sett noen færre arbeidsplasser enn i dag, men det har vært vekst siden 2010. Industrien har klart seg langt bedre i Lier enn i landet som helhet.

De naturbaserte næringene har imidlertid hatt dårligere arbeidsplassutvikling i Lier enn i Norge. 45 prosent av arbeidsplassene har forsvunnet. Det skyldes nedgangen i landbruket.

Figur 23: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Lier, 2000-2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

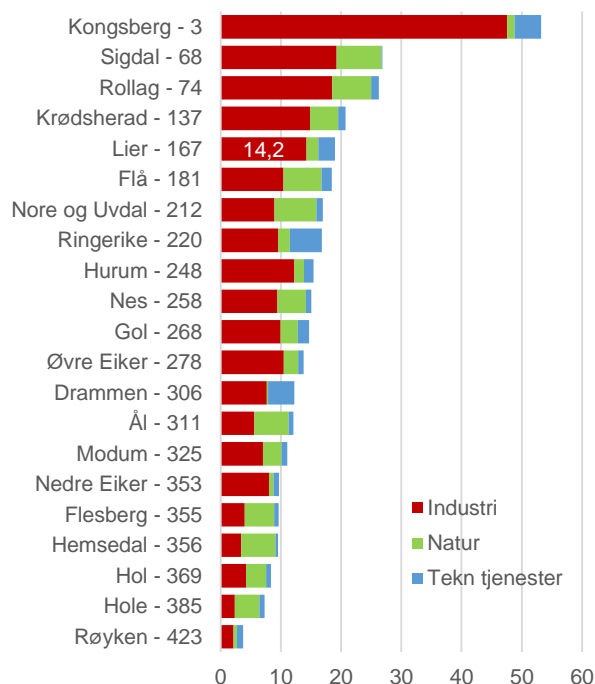

Figur 24: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.5.2 Nivå

Nivået er målt som antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting.

Lier har mer basisnæringer enn de fleste andre kommuner i Norge. I Buskerud har fire kommuner mer basisnæringer. Kongsberg er spesiell, siden kommunen har en usedvanlig høy konsentrasjon av industri.

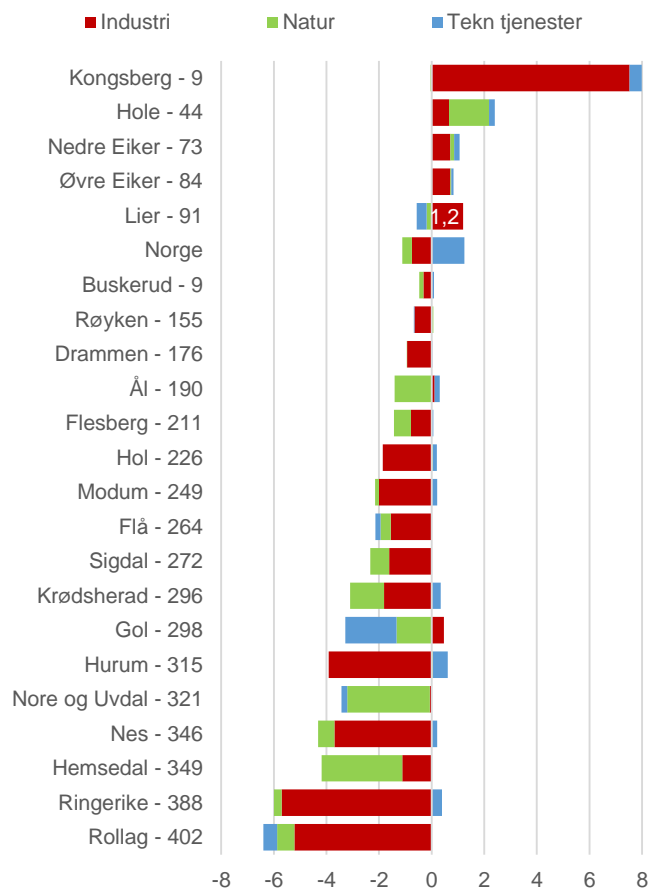

Figur 25: Nivå basisnæringer i kommunene i Buskerud i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.5.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i privat sektor har vært svært ujevnt fordelt mellom kommunene i Norge etter finanskrisen. Mange steder i Rogaland, Finnmark og Akershus har hatt sterk vekst, mens mange steder i Sogn og Fjordane og på det sentrale Østlandet har hatt sterk nedgang. Buskerud har hatt en svak nedgang i basisnæringene etter finanskrisen, og rangerer middels blant fylkene.

Lier er en av få kommuner som har hatt vekst i industrien etter finanskrisen. Selv om Lier har hatt dårligere vekst enn Norge i hele perioden fra 2000 til 2013, slik vi så av tabellen tidligere, har Lier hatt bedre utvikling enn Norge etter finanskrisen. Lier har hatt høyere vekst enn i de fleste andre kommuner. I Buskerud har bare fire kommuner hatt høyere vekst i basisnæringene enn Lier, Kongsberg har hatt spesielt sterk vekst.

Figur 26: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, kommunene i Buskerud, fylket og Norge. Rangering blant landets 428 kommuner

2.5.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

Når vi skal studere arbeidsplassutviklingen i privat sektor, er det viktig å skille struktur fra attraktivitet.

Den nasjonale veksten har stor betydning for alle steder i Norge. Når det er arbeidsplassvekst i Norge, vil det sannsynligvis bli arbeidsplassvekst i Lier, og motsatt når det er nedgang. Dette må vi ta hensyn til når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen på et sted.

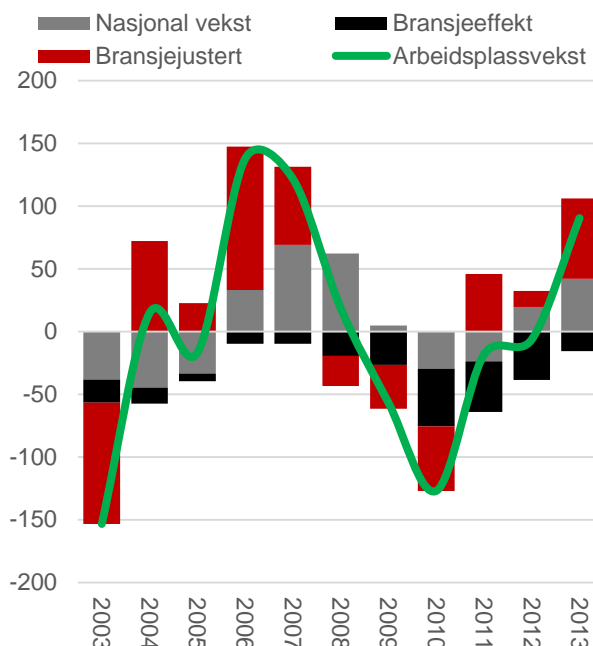
I tillegg har bransjesammensetningen mye å si for arbeidsplassutviklingen. Noen bransjer har vokst kraftig på landsbasis de siste årene, mens andre bransjer har hatt sterk nedgang. Steder med mye næringsliv i vekstbransjer vil derfor kunne forvente å få arbeidsplassvekst, mens steder med mye næringsliv i nedgangsbransjer vil kunne forvente å få arbeidsplassnedgang. Dette er et strukturelt forhold vi må ta hensyn til når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen.

Vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi, kaller vi *bransjejustert* vekst. Det er vekst som vi antar kan forklares av interne forhold. Vi bruker den bransjejusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten.

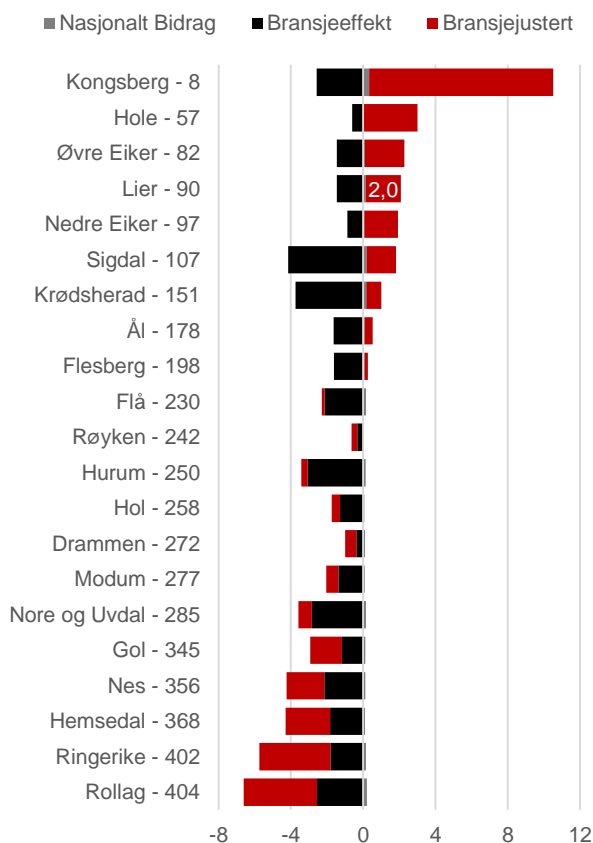
Lier har en bransjesammensetning som tilsier svakere arbeidsplassutvikling i basisnæringene enn landet. Siden 2011 har Lier hatt bedre vekst i basisnæringene enn de strukturelle forholdene skulle tilsi, og vi sier da at Lier har vært attraktiv for basisnæringer. Lier hadde en periode etter finanskrisen, der den bransjejusterte veksten var negativ, men før finanskrisen var Lier også attraktiv for basisnæringer.

Lier rangerer som nummer 90 blant 428 kommuner med hensyn til bransjejustert vekst i basisnæringene etter finanskrisen. Bare tre kommuner i Buskerud har hatt bedre utvikling.

Lier er en kommune som har skapt flere arbeidsplasser i basisnæringene enn forutsetningene skulle tilsi, og har derfor vært attraktiv for basisnæringer.

Figur 27: Arbeidsplassveksten i absolutte tall, basisnæringer i Lier, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 28: Vekstimpulser i basisnæringene i kommunene i Buskerud etter finanskrisen, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering blant landets 428 kommuner mht. bransjejustert vekst.

2.6 Besøksnæringer, befolkningseffekt og attraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene. Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Lier i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	114	194	80	70,2	0,7	0,5
	Handel	1 336	1 767	431	32,3	3,8	1,2
	Overnatting		16	16		0,1	-0,1
	Servering	113	101	-12	-10,6	-0,1	0,3
	Totalsum	1 563	2 078	515	32,9	4,5	2,0

Det jobber 431 flere personer innen handel i 2013 enn i 2000. Økingen har tilsvart 3,8 prosent av sysselsettingen. Veksten har vært høyere enn veksten nasjonalt.

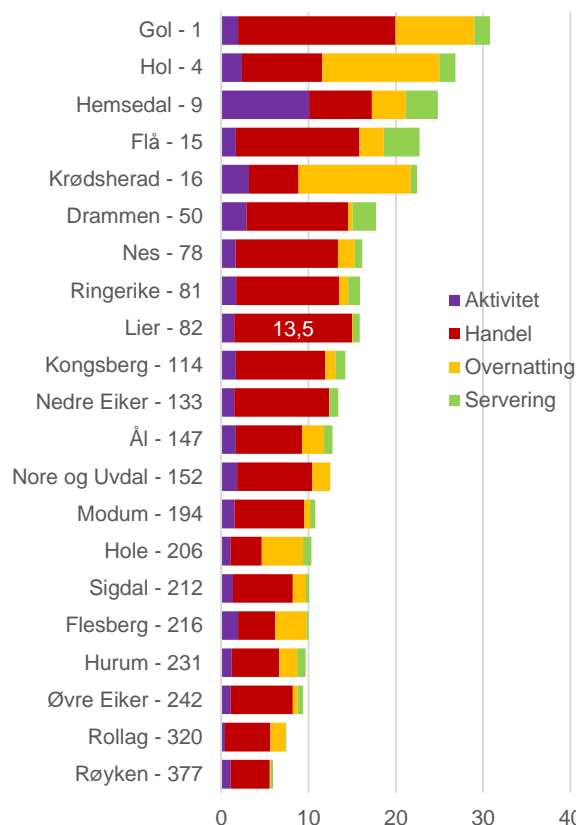
En svak nedgang i antall arbeidsplasser i serveringsbransjen har blitt oppveid av en svak oppgang i overnattingsbransjen. Aktivitetsnæringene har hatt en vekst på 80 arbeidsplasser, men det har ikke bidratt til sterke vekstimpulser.

Besøksnæringene totalt sett har 515 flere arbeidsplasser i 2013 enn i 2000. Oppgangen har tilsvart 4,5 prosent av samlet sysselsetting. En vekst som er mer enn dobbelt så høy som veksten nasjonalt.

2.6.1 Nivå

Vi måler nivået som antall arbeidsplasser i besøksnæringene som andel av samlet sysselsetting. På denne måten kan vi sammenlikne besøksnæringenes størrelse i Lier med andre kommuner.

Lier har mer næringsliv i besøksnæringene enn de fleste andre kommuner i Norge. I Buskerud har Lier en middels høy andel.

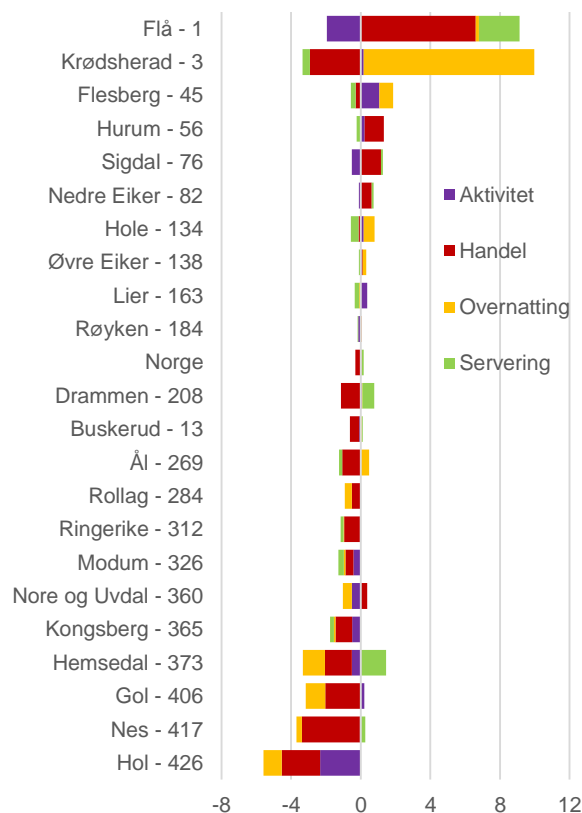

Figur 29: Nivå besøksnæring, kommunene i Buskerud i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.6.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Det har ikke vært noen sterk utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Lier etter finanskrisen. Det er omtrent like mange arbeidsplasser i besøksnæringene i 2013 som i 2008. Utviklingen har likevel vært bedre enn på landsbasis og bedre enn snittet for Buskerud.

Flå og Krødsherad skiller seg ut ved å ha hatt sterk vekst i hhv. handelen og overnattingsbransjen.

Figur 30: Vekstimpulser fra besøksnæringene, 2008-2013, kommunene i Buskerud, fylket og Norge. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.6.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

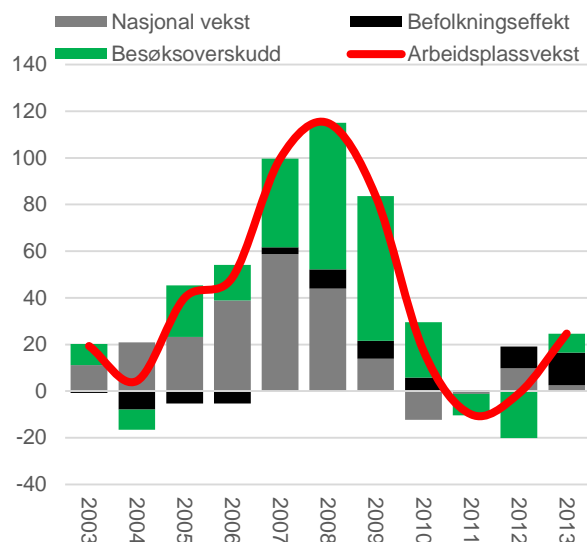
Det som kjennetegner besøksnæringene er at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene omsetter mye til egen befolkning. Da vil steder med befolkningsvekst kunne forvente en øking i besøksnæringene. Dette må vi justere for. Vekst utover det befolkningsutviklingen skulle tilsi kaller vi endring i besøksoverskudd, og dette er et mål på besøksattraktiviteten.

Lier har hatt høy befolkningsvekst, og dette skulle tilsi at kommunen har hatt høyere arbeidsplassvekst enn Norge. Med unntak av 2011 og 2012, har Lier siden 2005 hatt bedre vekst i besøksnæringene enn befolkningseffekten skulle tilsi. Lier har derfor i vår terminologi vært attraktiv for besøk.

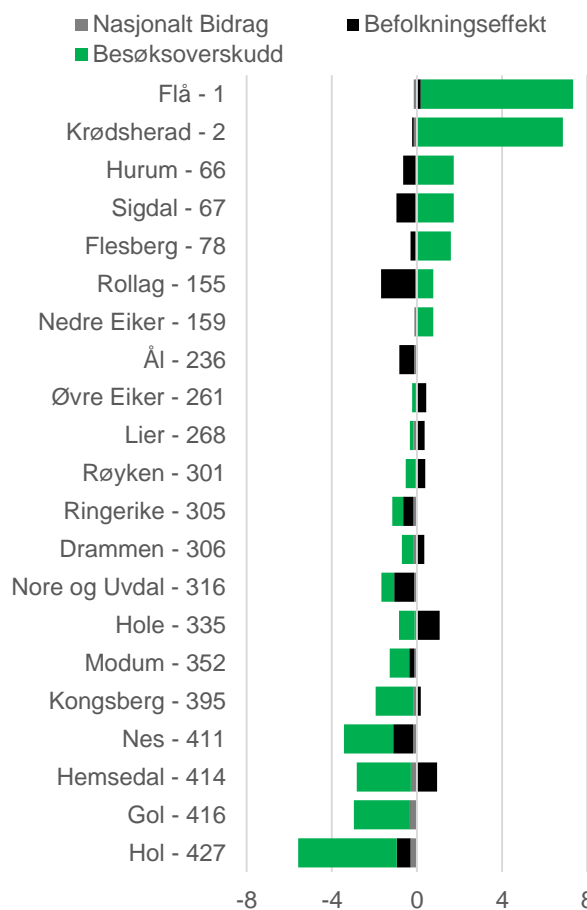
2.6.4 Vekstimpulser etter finanskrisen - dekomponert

Etter finanskrisen har Lier hatt en normal utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene. Kommunen er rangert middels blant norske kommuner og middels i fylket.

Flå og Krødsherad har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet, og har derfor vært attraktive for besøk.

Figur 31: Årlig vekst i besøksnæringene i Lier, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 32: Vekstimpulser fra besøksnæringene, 2008-2013 dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Rangering mht. besøksoverskudd blant landets 428 kommuner.

2.7 Regionale næringer, strukturelle forhold og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og som vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Lier og Norge fra 2000 til 2013.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	1 476	1 196	-280	-19,0	-2,4	0,2
	Bygg og anlegg	684	1 703	1 019	149,0	8,9	3,1
	Diverse	362	713	351	97,0	3,1	1,1
	Finans, eiendom, utleie	129	296	167	129,5	1,5	0,3
	Forr tjenesteyting	257	849	592	230,4	5,2	1,5
	Transport	350	611	261	74,6	2,3	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	101	74	-27	-26,7	-0,2	0,6
	Totalsum	3 359	5 442	2 083	62,0	18,2	6,1

Bygg- og anleggsbransjen hadde 1 019 flere arbeidsplasser i 2013 enn i 2000. Veksten har tilsvart 8,9 prosent av sysselsettingen, en vekst som er betydelig høyere enn bransjens vekst på landsbasis.

Forretningsmessig tjenesteyting har også hatt høy vekst i antall arbeidsplasser.

Agentur og engros og utleie av arbeidskraft har hatt nedgang.

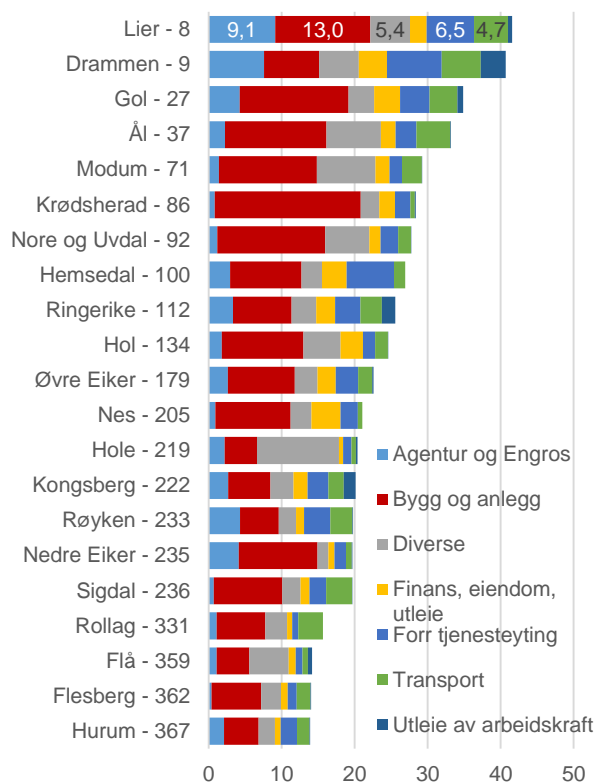
På landsbasis har de regionale næringene vokst mye siden 2000. Transportbransjen er den eneste bransjen som har færre arbeidsplasser i 2013 enn i 2000.

Lier har i dag, dvs. i 2013, 2 083 flere arbeidsplasser i de regionale næringene enn i 2000. Veksten har tilsvart 18,2 prosent av samlet sysselsetting. På landsbasis har vekstimpulsene vært på 6,1 prosent. Lier har dermed hatt en relativt høy vekst.

2.7.1 Nivå

De regionale næringene klumper seg også ofte sammen i store byer eller regionale sentra.

I Buskerud er det Lier og Drammen som har høyest konsentrasjon av regionale næringer. Lier rangerer som nummer åtte blant landets 428 kommuner. Bare syv kommuner har mer næringsliv knyttet til de regionale næringene enn Lier.

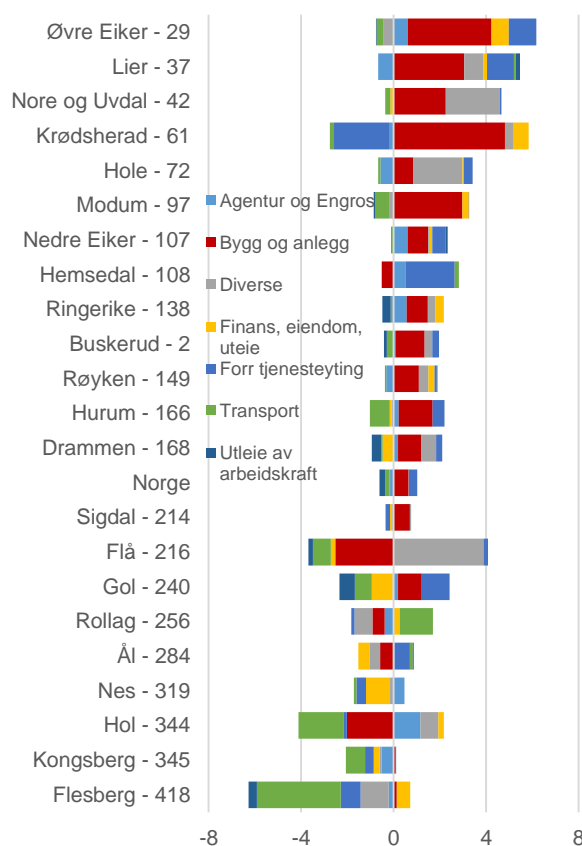

Figur 33: Nivå på de regionale næringene i kommunene i Buskerud i 2013. Rangering mht. andel blant landets 428 kommuner.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Mange kommuner i Buskerud har hatt høyere arbeidsplassvekst i de regionale næringene enn Norge i perioden etter finanskrisen. Dette gjelder også Lier.

Lier har fått sterke vekstimpulser fra bygg- og anleggsbransjen. I Buskerud har bare Øvre Eiker hatt høyere vekst i de regionale næringene. Blant landets 428 kommuner rangerer Lier som nummer 37, dvs. forholdsvis høyt.

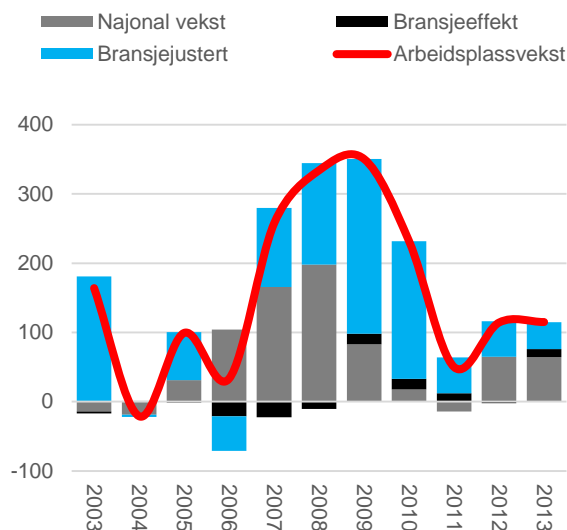

Figur 34: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i kommunene i Buskerud, fylket og Norge. Rangering mht. vekst blant landets 428 kommuner.

2.7.3 Dekomponering av veksten

På samme måte som for basisnæringene, dekomponerer vi veksten i de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Bransjeeffekten i de regionale næringene har mindre å si for utviklingen enn den har i basisnæringene. På den annen side betyr den nasjonale veksten mer, både siden de regionale næringene er store og siden dette er næringstypen som har vokst mest i Norge de siste årene.

Lier har siden 2007 hatt en årlig vekst i antall arbeidsplasser i de regionale næringene som har vært høyere enn den nasjonale veksten og de strukturelle forholdene skulle tilsi. Lier har derfor vært attraktiv for regionale næringer.

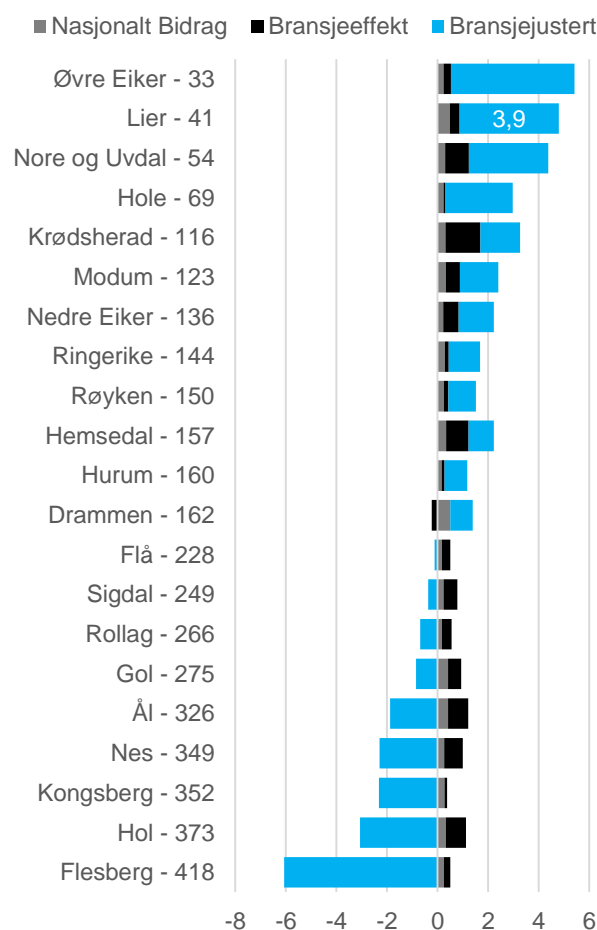

Figur 35: Vekst i de regionale næringene i Lier fra 2000 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

2.7.4 Vekstimpulser etter finanskrisen - dekomponert

Den nasjonale veksten og bransjeeffekten ikke har vært stor etter finanskrisen. Det meste av variasjonen skyldes derfor ikke-strukturelle forhold. Vi antar derfor at den bransjusterte veksten skyldes interne forhold i kommunen.

Liers bransjusterte vekst i de regionale næringene har vært bedre enn i de fleste andre kommuner. Bare 40 kommuner har hatt høyere bransjustert vekst. Lier har derfor vært en av Norges mest attraktive kommuner for regionale næringer. I Buskerud er det bare Øvre Eiker som har hatt høyere bransjustert vekst.

Figur 36: Vekstimpulser fra de regionale næringene i kommunene i Buskerud, 2008-2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Ranging mht. bransjustert vekst blant landets 428 kommuner.

2.8 Oppsummering næringsattraktivitet

Den samlede næringsattraktiviteten er illustrert ved den sorte linjen i figuren til høyre. Den samlede næringsattraktiviteten viser unormal høy eller lav arbeidsplassvekst ut ifra forutsetningene. Dersom den samlede næringsattraktiviteten er lik null, har arbeidsplassveksten vært som forventet ut ifra nasjonal vekst og bransjesammensetning.

Lier har hatt positiv bransjustert vekst i hele perioden vi har målt for. Kommunen har skapt flere arbeidsplasser enn forventet i alle årene siden 2000. I de siste tre treårsperiodene har basisnæringene som har gjort det bedre enn forventet, mens besøksnæringene har gjort det omtrent som forventet. De regionale næringene har hatt positiv bransjustert vekst helt siden 2007.

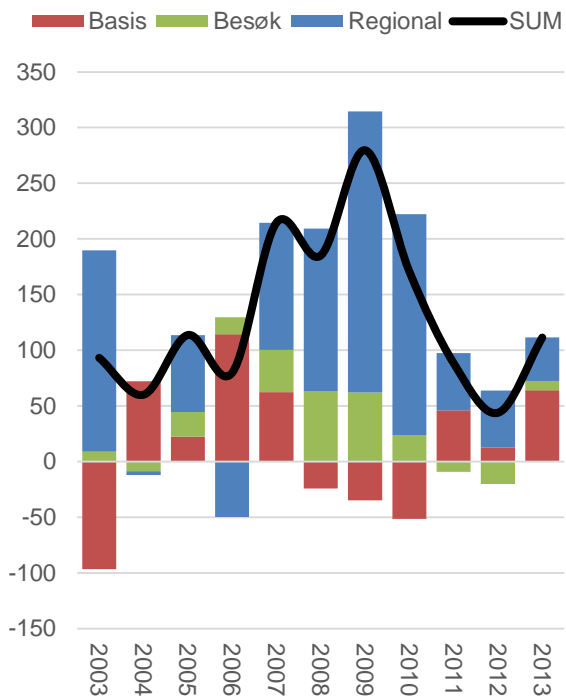
på i senere kapitler.

2.8.1 Nasjonal vekst, struktur og attraktivitet

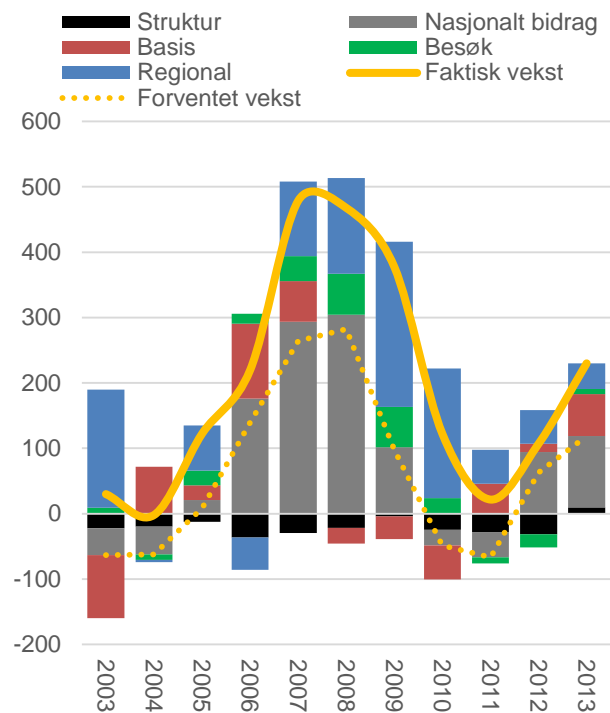
Mens figuren over viser den samlede næringsattraktiviteten, viser figuren til høyre hvilken effekt den nasjonale veksten og den samlede struktureffekten har hatt på arbeidsplassutviklingen i privat sektor. Den samlede struktureffekten er summen av bransjeeffekten i basisnæringene og de regionale næringene og befolkningseffekten i besøksnæringene. Den stiplede linjen viser forventet vekst, gitt nasjonal vekst og struktureffekt. Den heltrukne linjen viser faktisk vekst.

Lier har gjennomgående hatt bedre arbeidsplassvekst enn forventet. Riktig nok har arbeidsplassutviklingen i Lier fulgt den nasjonale konjunkturen ganske mye, men til enhver tid har veksten i antall arbeidsplasser vært høyere enn forventet. Den samlede struktureffekten har tradisjonelt sett vært svakt negativ. I den siste treårsperioden har imidlertid de strukturelle forholdene blitt fordelaktig for Lier.

Det er en god situasjon å være i. Det beste og «enkleste» er å ha gode strukturelle forhold. Når man att på til har bedre vekst enn de strukturelle forholdene skulle tilsi, er det et godt grunnlag for å trekke til seg folk, noe vi vil komme nærmere inn

Figur 37: Bransjejustert vekst i de ulike næringstypene i Lier. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 38: Årlig vekst i privat sektor, Lier. Veksten er dekomponert i nasjonalt bidrag, samlet struktureffekt og attraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

2.8.2 Næringsattraktivitet og strukturelle forhold i kommunene etter finanskrisen

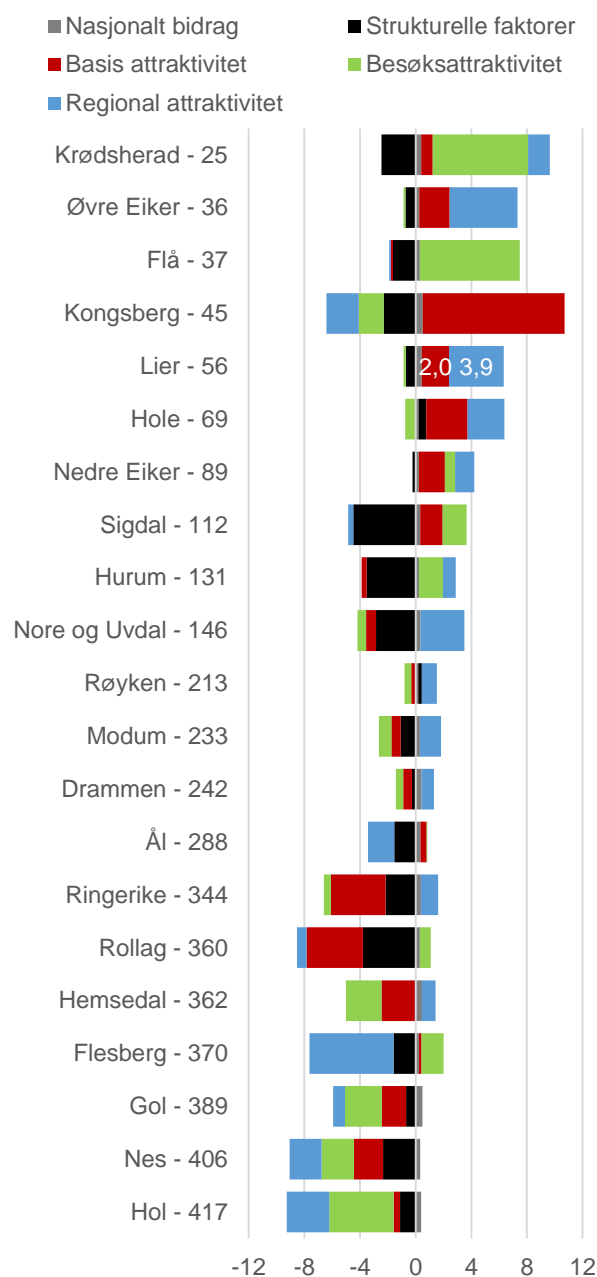
Den samlede næringsattraktiviteten, den samlede struktureffekten og den nasjonale veksten etter finanskrisen er vist for kommunene i Buskerud i figuren til høyre.

Lier er blant kommunene i Buskerud med høyest samlet næringsattraktivitet. Fire kommuner har gjort det bedre enn Lier. På landsbasis rangerer Lier som nummer 56, dvs. godt over middels.

Lier har hatt svakt ugunstige strukturelle forhold for vekst, men som vi så på forrige side, har dette nå snudd.

Det er basisnæringene og de regionale næringene som har klart å skape mer vekst enn forventet. Besøksnæringene har utviklet seg som normalt.

Lier har hatt dårligere næringsattraktivitet enn Kongsberg, men bedre enn Drammen.

Figur 39: Vekstimpulser fra privat sektor dekomponert i nasjonal vekst, samlet struktureffekt og attraktivitet. 2008 – 2013. Rangering blant landets 428 kommuner mht. samlet næringsattraktivitet.

3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

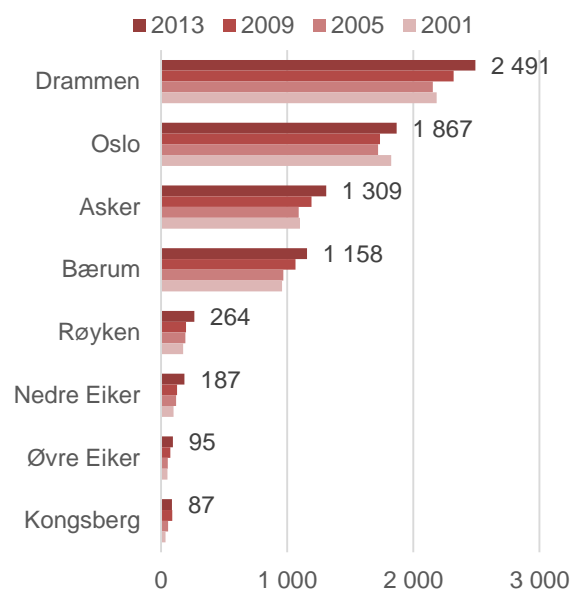
Et av de viktigste strukturelle forholdene er hvordan stedet henger sammen med området utenfor. Hvor lett er det å pendle ut og inn av stedet, og hvordan er arbeidsplassutviklingen i omkringliggende kommuner? Pendlingsstrømmene kan fortelle oss om disse forholdene.

3.1.1 Utpendling

Drammen er kommunen det pendles mest til fra Lier. I 2013 var det 2 491 personer som var bosatt i Lier, og som jobbet i Drammen. Antallet har økt siden 2005.

Videre er det mange som bor i Lier og jobber i Oslo, Asker og Bærum.

Det er disse fire kommunene det pendler flest folk til. Røyken, Nedre og Øvre Eiker og Kongsberg mottar ikke så mange pendlere fra Lier.

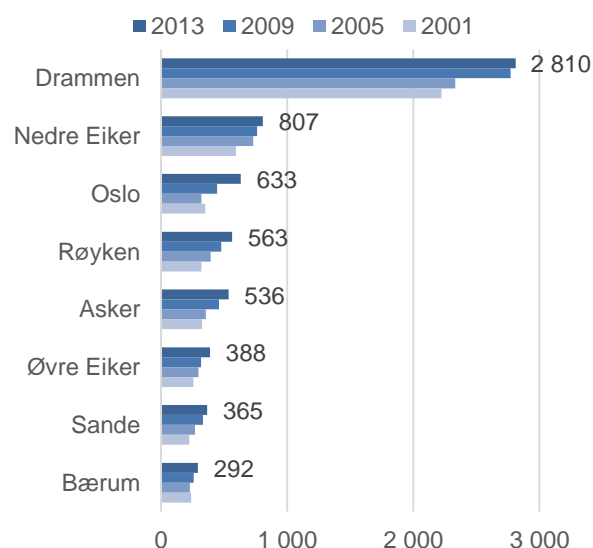
Figur 40: Antall pendlere fra Lier til de kommunene det pendles mest til.

3.1.2 Innpendling

I 2013 var det 2 810 personer som er bosatt i Drammen og som jobbet i Lier. Antallet har økt mye siden 2005.

Fra andre kommuner kommer det færre pendlere. 807 fra Nedre Eiker, 633 fra Oslo og 563 fra Røyken.

Pendlingen inn til Lier har imidlertid økt fra nesten alle de åtte kommunene som er med i figuren til høyre.

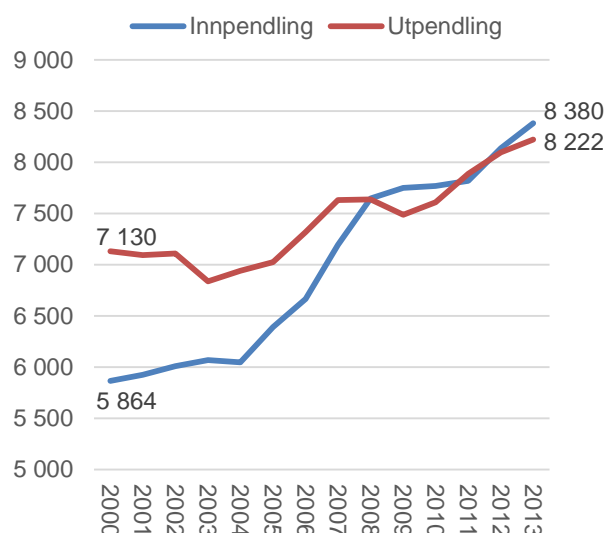

Figur 41: Antall pendlere til Selje fra de kommunene som Lier mottar flest pendlere fra.

3.2 Samlet pendling

Fra 2000 til 2008 var det flere personer som pendlet ut enn inn til Lier. Lier hadde netto utpendling. Dette har imidlertid endret seg siden 2008. Etter det har antallet personer som pendler inn og ut vært noenlunde likt.

Både antallet inn- og utpendlere har økt siden 2000.

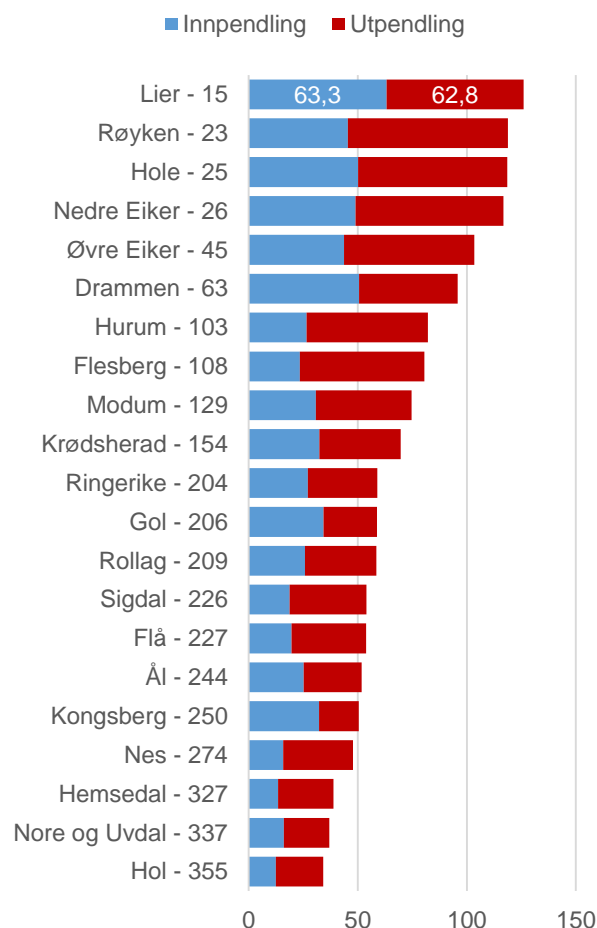
Figur 42: Antall personer som pendler inn og ut av Lier, 2000-2013

3.3 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjonen måler summen av andelen av den sysselsatte befolkningen som pendler ut og andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Det er en stor fordel for et sted å ha gode pendlingsmuligheter. Senere i rapporten vil vi se at det å være et godt integrert arbeidsmarked isolert sett har en positiv effekt på nettoflyttingen. Det er lettere for f.eks. en familie å flytte til et sted der det er flere arbeidsmarkeder å velge av. Det øker sannsynligheten for å finne arbeid til begge partnerne.

I Lier er 63,3 prosent av arbeidsplassene besatt av noen som bor utenfor kommunen, mens 62,8 prosent av de som bor i Lier jobber i en annen kommune. Lier har en høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Ingen andre kommuner i Buskerud har så høy arbeidsmarkedsintegrasjon som Lier. På landsbasis er det bare 14 kommuner som har en større grad av pendling.

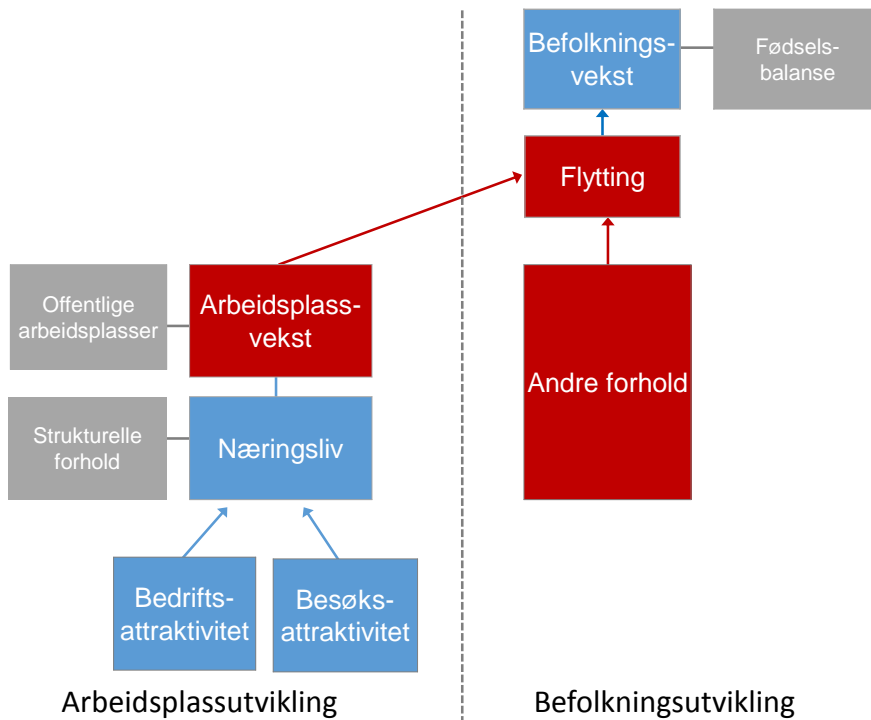

Figur 43: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Buskerud i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

4. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

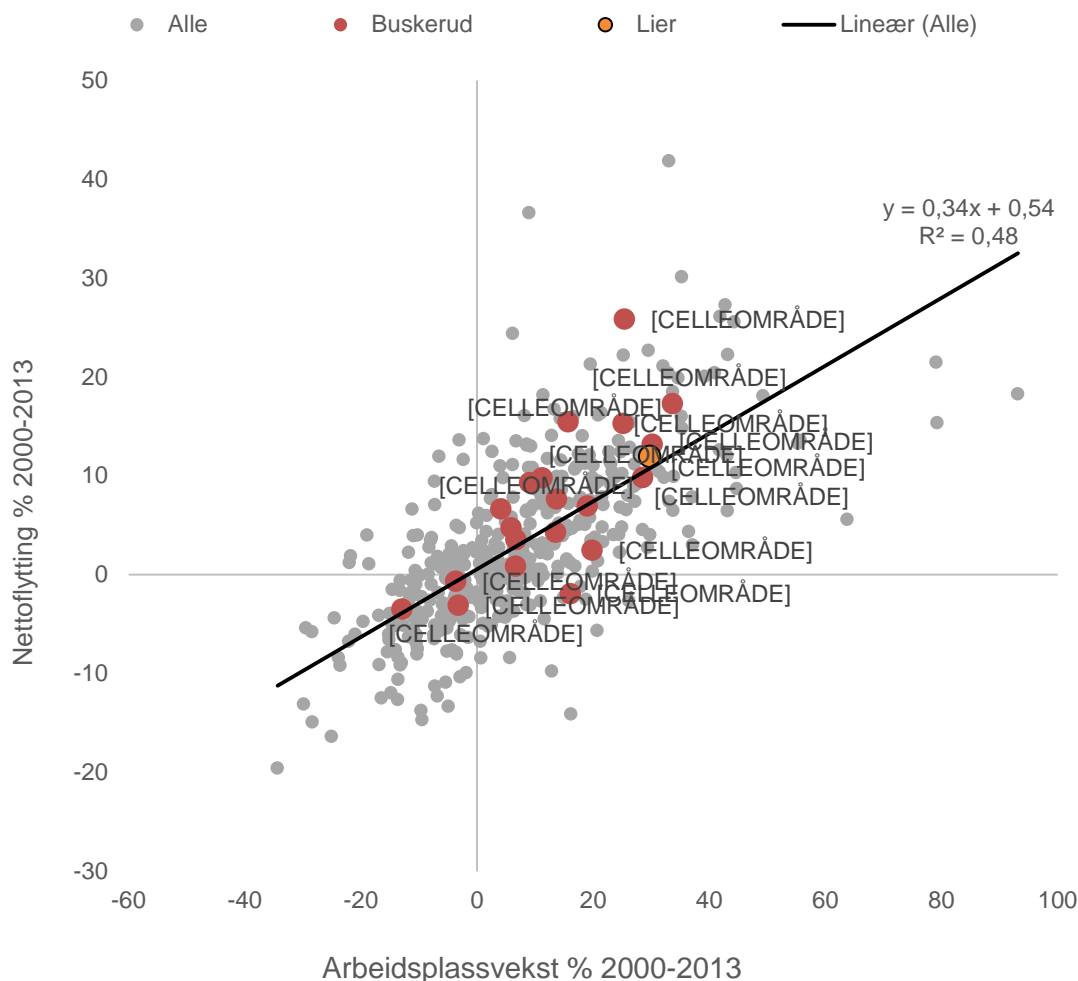

Figur 44: Attraktivitetsmodellen, og den delen vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

4.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 45: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde prikkene er kommunene i Buskerud, mens den oransje representerer Lier.

Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

Nettoflyttingen til Lier har vært som forventet av arbeidsplassveksten. Lier, Kongsberg og Nedre Eiker har hatt omtrent like høy arbeidsplassvekst, og omtrent like høy nettoflytting.

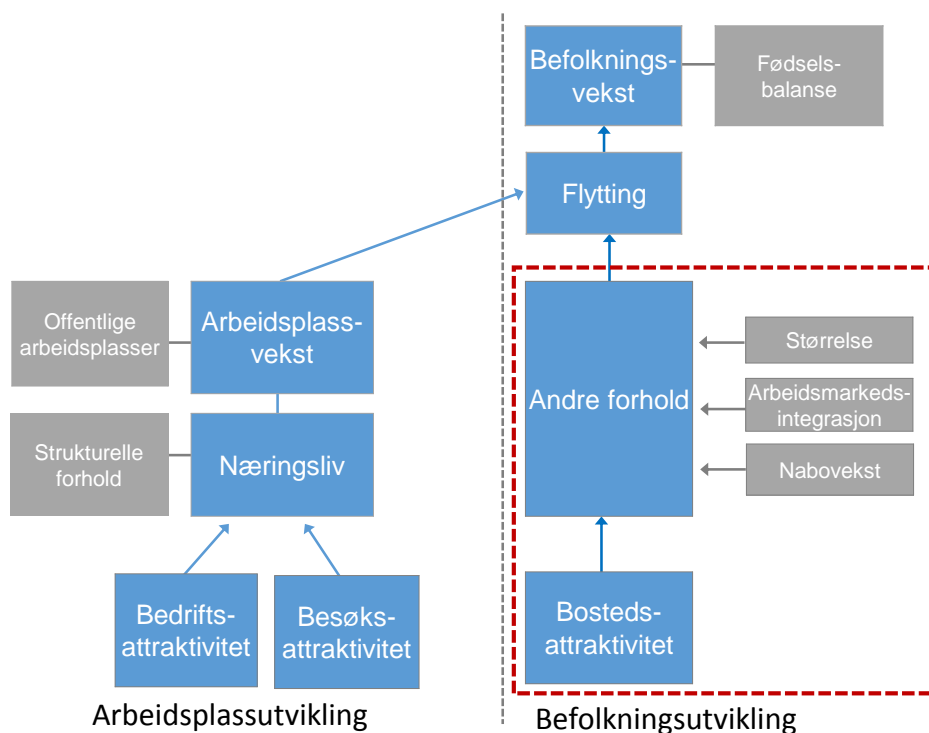
Hole har hatt høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Det gjelder også Drammen, Røyken og Øvre Eiker.

Nore og Uvdal og Sigdal har hatt lavere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Nore og Uvdal har til og med hatt negativ nettoflytting.

Rollag har hatt negativ nettoflytting, dvs. netto fraflytting, men flyttingen har vært som forventet av arbeidsplassnedgangen.

4.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 46: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Det er tre strukturelle forhold som har signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen har systematisk høyere nettoflytting. Disse to faktorene er statiske, ved at de forandrer seg svært langsomt.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst blir nettoflyttingen påvirket positivt.

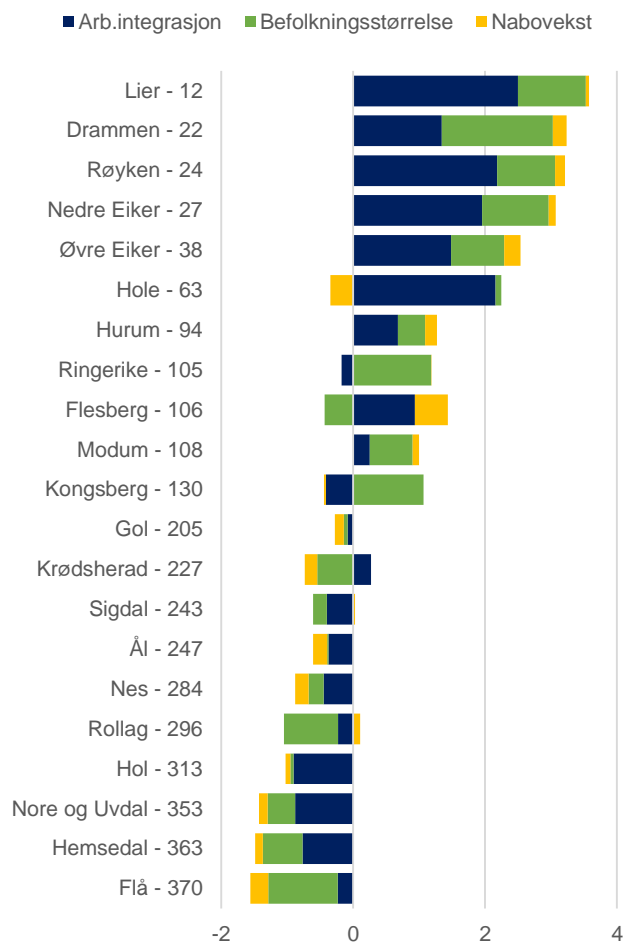
4.2.1 Strukturelle flyttefaktorer

Hva har de strukturelle flyttefaktorene betydd for nettoflyttingen til kommunene? Det vises i figuren til høyre.

Lier er kommunen i Buskerud som, etter at arbeidsplassveksten er justert for, kan forvente høyest nettoflytting. Det skyldes først og fremst den gode arbeidsmarkedsintegrasjonen. Lier har også en relativt høy befolkning, og det har også bidratt positivt til nettoflyttingen, uavhengig av arbeidsplassvekst og andre strukturelle forhold. I tillegg har kommunene det pendles til fra Lier hatt arbeidsplassvekst. Og arbeidsplassvekst i nabokommunene til Lier har ført til nettoflytting til Lier.

Lier kan dermed forvente høyere nettoflytting enn Drammen og de øvrige kommunene i Buskerud. På landsbasis er det bare 11 kommuner som har bedre strukturelle forutsetninger for positiv nettoflytting enn Lier.

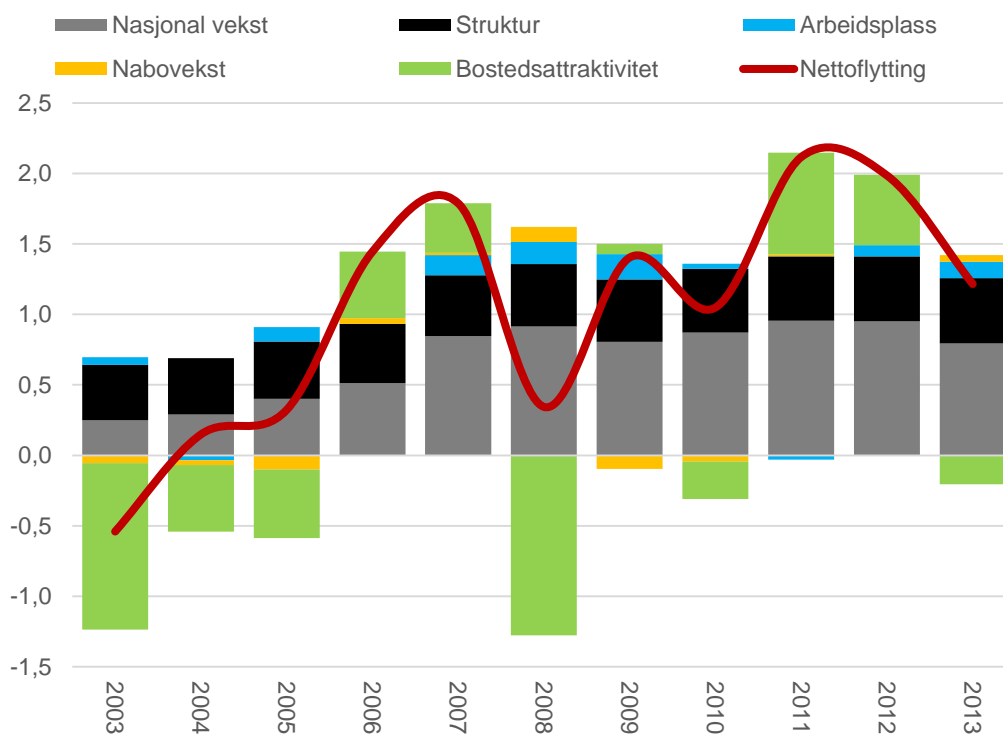
Vi har sett at nettoflyttingen til Lier har vært som forventet av arbeidsplassveksten. Nå ser vi imidlertid at Lier har meget gode strukturelle forhold for flytting. Det skulle da tilsi at kommunen skulle hatt høyere nettoflytting enn det arbeidsplassutviklingen skulle tilsi.

Figur 47: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

4.2.2 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for kommunen. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 48: Årlig nettoflytting til Lier dekomponert i nasjonal nettoinnvandring, struktureffekt – som består av effekten av arbeidsmarkedsintegrasjonen og befolkningsstørrelsen, arbeidsplassvekst og nabovekst i inneværende og to foregående år, og bostedsattraktiviteten, som er differansen mellom faktisk og forventet flytting. Enhet er prosent av folketallet, målt hvert år.

Som vi så i det første kapittelet om befolkningsutvikling, har Norge hatt høy nettoinnvandring de siste årene, og det fører til at alle steder i Norge kan forvente positiv nettoflytting. Dette er et strukturelt forhold vi må ta hensyn til når vi skal analysere nettoflyttingen til Lier. De grå stolpene i figuren over, viser hvordan en stor del av nettoflyttingen til Lier kan forklares av Norges innvandring.

Videre har Lier gode strukturelle flytteforhold, spesielt gjennom den høye arbeidsmarkedsintegrasjonen, men også gjennom å ha en relativt høy befolkningsstørrelse. Dette har bidratt til at Lier kan forvente høyere nettoflytting enn gjennomsnittskommunen. De strukturelle flyttefaktorenes påvirkning på nettoflyttingen er illustrert ved de sorte stolpene i figuren over.

Arbeidsplassveksten, både innad i Lier og i kommunene det pendles til, påvirker også nettoflyttingen til Lier. Effekten av arbeidsplassveksten har vært svak, men positiv. Det er ikke først og fremst arbeidsplassvekst som har trukket folk til Lier.

Restleddet, avviket mellom faktisk og forventet flytting, kaller vi ekte bostedsattraktivitet. Dette er uforklart flytting, og vi antar at det skyldes interne forhold i kommunen. Det kan for eksempel være forhold knyttet til boligmarkedet, kvalitet på kommunale tjenester, omdømme eller stedlig kultur. Lier hadde negativ

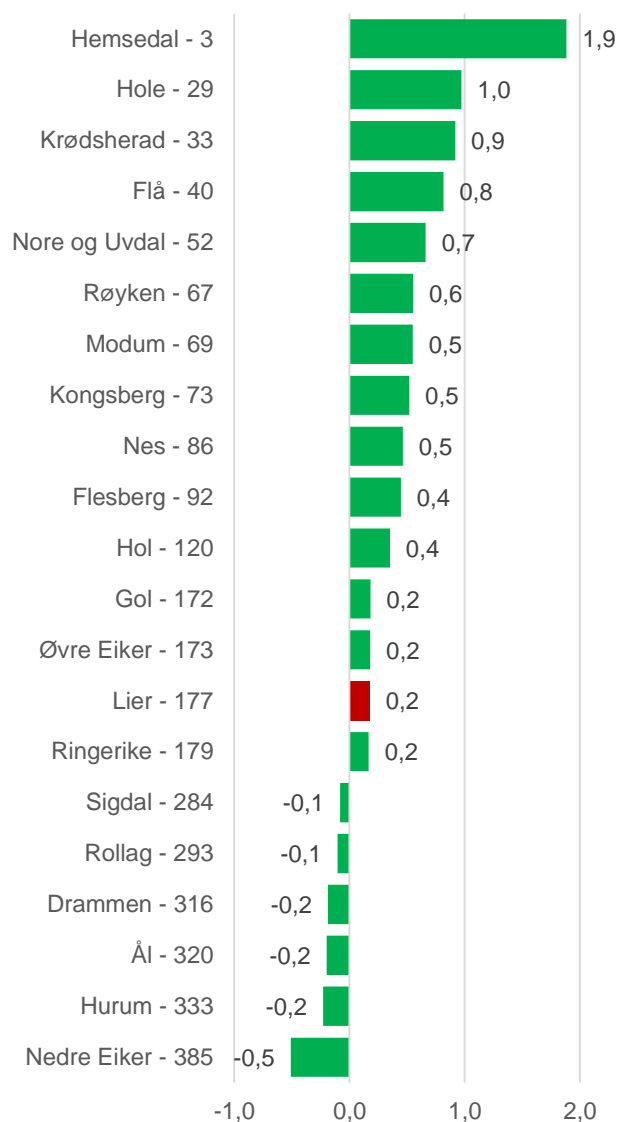
bostedsattraktivitet i 2013, men den var positiv i 2011 og 2012. I noen år har Lier hatt høyere nettoflytting enn forventet, i andre år lavere. Foreløpig kan vi ikke spore noen entydig trend i Liers bostedsattraktivitet.

4.2.3 Bostedsattraktivitet rangert

Vi ønsker å sammenlikne bostedsattraktiviteten i Lier med bostedsattraktiviteten i andre kommuner. Det har vi gjort i figuren til høyre. Den viser bostedsattraktiviteten for de siste fem årene, rangert blant landets 428 kommuner. Bostedsattraktiviteten er basert på progressivt gjennomsnitt. Det betyr at bostedsattraktiviteten i 2009 blir telt én gang, Bostedsattraktiviteten i 2010 blir telt to ganger, 2011 tre ganger, 2012 fire ganger og 2013 fem ganger. På den måten får vi både vist hvordan utviklingen har vært over en viss tidsperiode, samtidig som vi får vektet siste års utvikling sterkest.

I løpet av de siste fem årene har Lier i snitt hatt en ekstra nettoflytting som har vært 0,2 prosentpoeng høyere enn forventet. Den ekstra nettoflyttingen har tilsvart 0,2 prosent av folketallet.

Lier har hatt en bostedsattraktivitet som er lik som i Gol, Øvre Eiker og Ringerike. Riktignok er bostedsattraktiviteten i Lier noe lavere enn i de fleste andre kommuner i Buskerud, men litt bedre enn de fleste kommuner i Norge.

Figur 49: Gjennomsnittlig årlig bostedsattraktivitet 2009-2013 (progressivt gjennomsnitt) for kommunene i Buskerud. Enhet er prosent av folketallet. Rangering blant landets 428 kommuner.

5. Scenarier for framtidig vekst

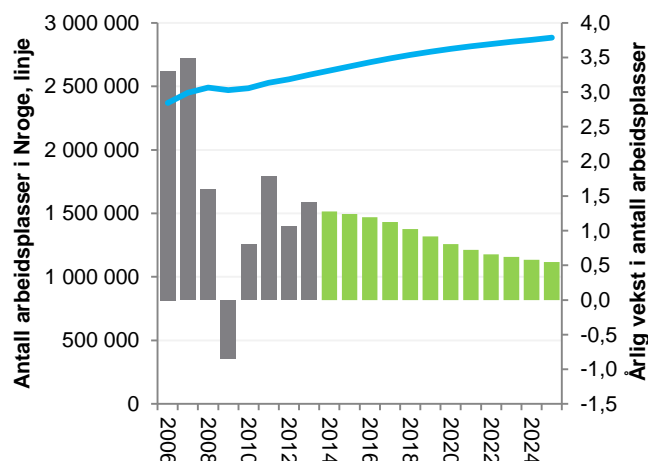
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenariene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

5.1 Strukturelle forhold

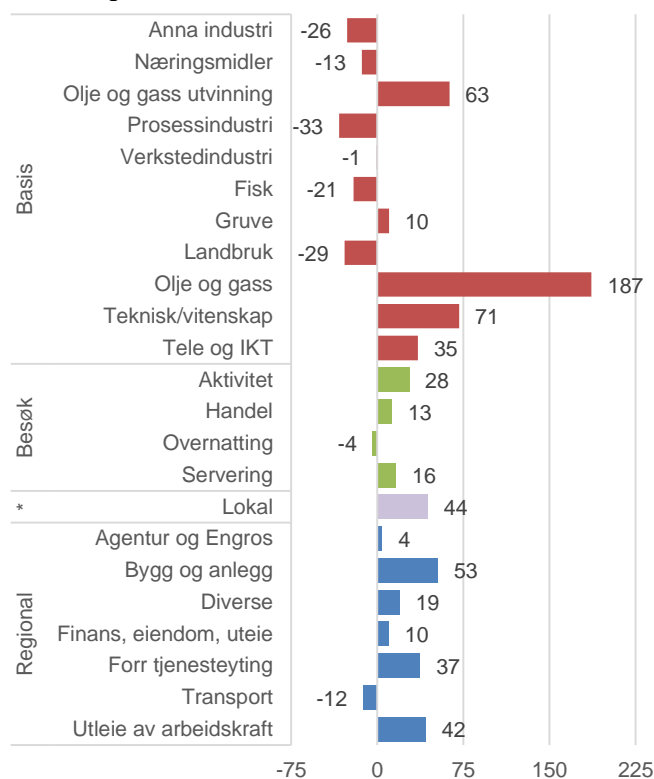
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i Norge i de siste årene, i figur 53.

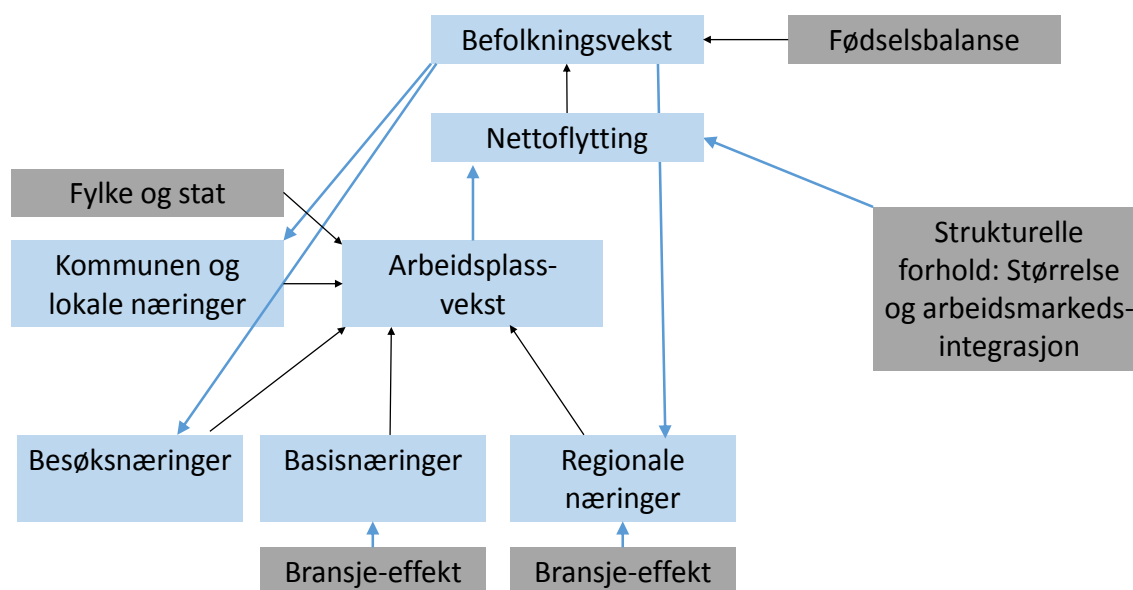
Figur 50: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsettingsandelen skal være konstant og SSBs middelfrognose for befolkningsveksten.

Figur 51: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

5.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 52: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

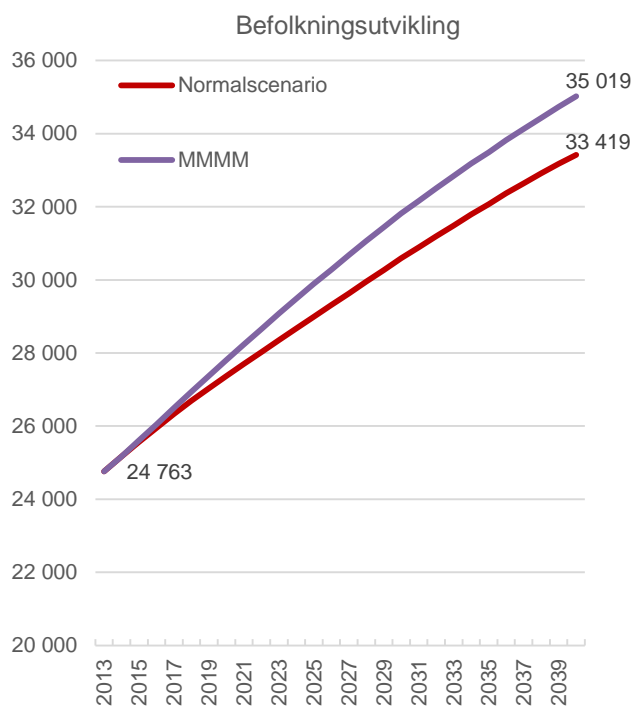
Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

5.3 Normal-scenario for Lier

5.3.1 Befolkningsutvikling

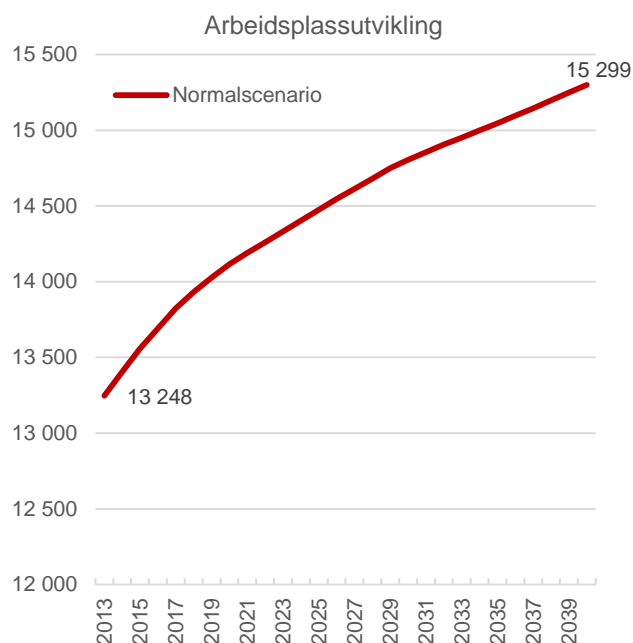
Dersom utviklingen i Lier går som normalt, dvs. gjennomsnittlig ut ifra de strukturelle flytteforholdene og de strukturelle forholdene for vekst i næringslivet, forventes kommunen en befolkningsvekst på 35 prosent fram til 2040. SSBs middelframskrivning spår en høyere oppgang enn vår modell.

Figur 53: Antall innbyggere i Lier, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

5.3.2 Arbeidsplassutvikling

Antall arbeidsplasser forventes å øke med 15,5 prosent. Det forventes at veksten vil være sterkest de første ti årene.

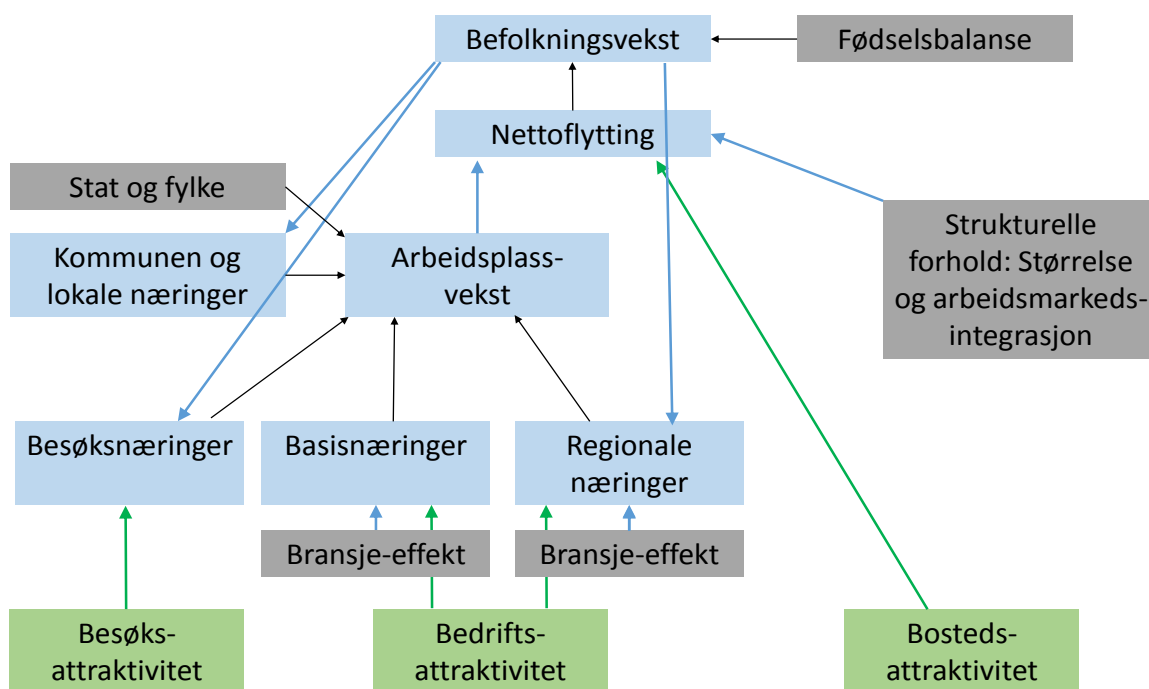

Figur 54: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Lier fram til 2040.

5.4 Alternative scenarier med ulik attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 55: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

Analysene i de forrige kapitlene var i hovedsak basert på utviklingen de siste fem årene. I de siste fem årene har Lier vært attraktiv for basisnæringer og regionale næringer, nøytral attraktivitet for besøksnæringer og positiv, men svak bostedsattraktivitet.

I scenariomodellen har vi lagt utviklingen de siste ti årene til grunn. Utviklingen i Lier de siste ti årene har vært litt annerledes enn de siste fem. I de siste ti årene har bostedsattraktiviteten vært negativ, mens besøksattraktiviteten har vært positiv. Lier har vært attraktiv for basisnæringer og regionale næringer også i et tiårsperspektiv. Dersom utviklingen de siste ti årene vil fortsette de neste 15 årene, hvordan vil da utviklingen i Lier bli?

5.5 Scenarier for historisk attraktivitet

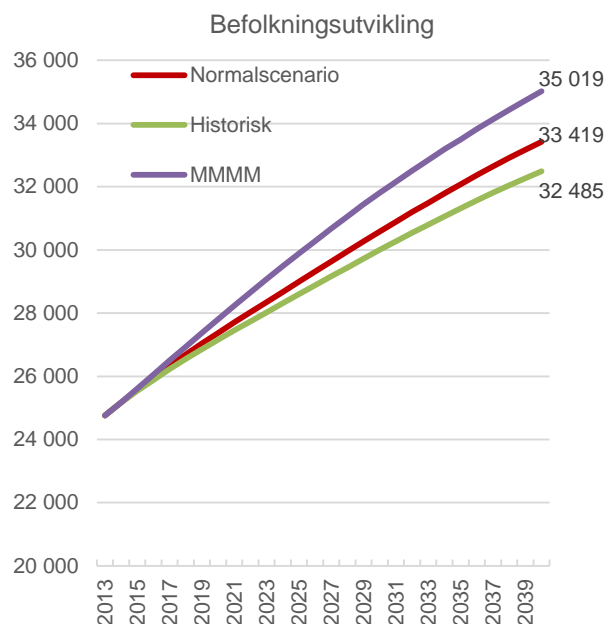
Vi kan legge inn de historiske verdieneⁱⁱⁱ for Lier attraktivitet som bosted, og attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

I den siste tiårsperioden har Lier hatt negativ bostedsattraktivitet. Dersom det fortsetter, vil Lier fortsatt få befolkningsvekst, men lavere enn under normalscenariet. Lier vil derfor kunne tjene innflyttere på å bli attraktiv som bosted. Vi så tidligere at Lier de siste årene har vært attraktiv som bosted igjen, men at den var på retur igjen i 2013.

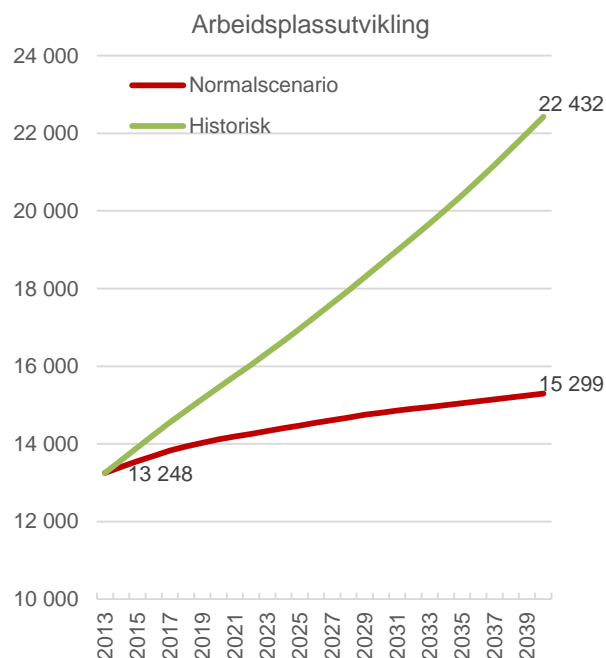
Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Lier. Næringsattraktiviteten er målt som årlig prosentvis vekst, mens bostedsattraktiviteten er målt som antall standardavvik fra gjennomsnittet. Siste kolonne viser spredningen (standardavviket).

	Historisk
Bosted	-0,4
Basis	1,0
Besøk	1,2
Regional	2,4

Historisk sett har Lier vært attraktiv for alle næringstypene. Faktisk blant de mest attraktive i Norge. Dersom Lier fortsetter med det, vil kommunen få opptil 22 432 arbeidsplasser i 2040. Vi så at i løpet av de siste fem årene, har Lier sluttet å være attraktiv for besøksnæringer. Dersom Lier igjen blir attraktiv for besøk, og fortsetter å være attraktiv for basis- og regionale næringer, vil kommunen oppnå en betydelig høyere arbeidsplassvekst enn under normalscenariet.

Figur 56: Historisk og normalscenario for befolkningsframskrivingen til Lier fram til 2040. MMMM viser SSBs framskrivninger.

Figur 57: Arbeidsplassvekst under normalscenariet og med historisk attraktivitet i Lier fram til 2040.

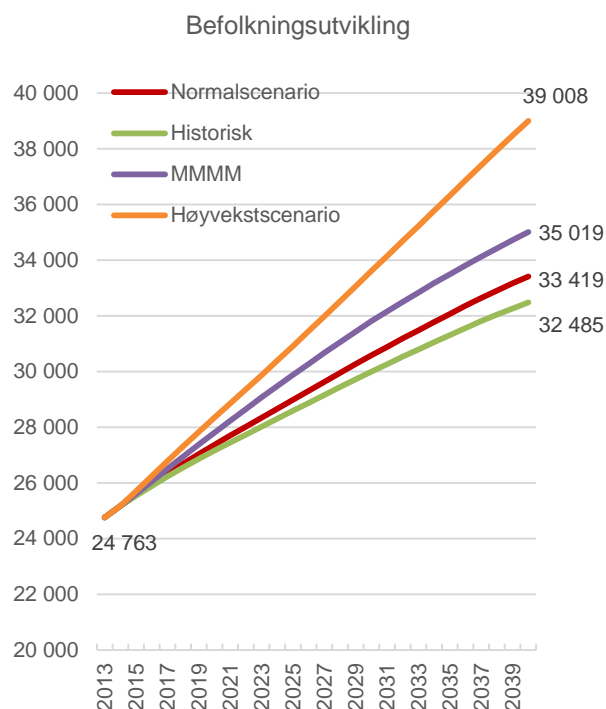
5.6 Scenario med høy attraktivitet for bedrift og besøk og bosted

Vi legger nå inn et scenario som vi regner for å være «best case». Det innebærer at den årlige bransjejusterte veksten er på én prosent. Det vil si at hver næringstype har en årlig vekst i antall arbeidsplasser som er ett prosentpoeng høyere enn forventet. Dette er vanskelig, men ikke umulig å oppnå. Faktisk har Lier allerede overgått dette målet når vi ser på utviklingen de siste ti årene. Vi legger derfor til grunn et «best case»-scenario som er dårligere enn hva Lier har vært. Det viser bare at Lier har vært blant Norges mest attraktive for næring i den siste tiårsperioden. Vi så at i den siste femårsperioden, har Lier vært blant de beste i Norge, rangert som nummer 56, men ikke helt i toppen. Høyvekstscenarioet vårt innebærer imidlertid at bostedsattraktiviteten også er positiv og blant de beste i landet. Historisk sett har ikke Lier vært attraktiv som bosted. Vi legger nå til grunn at Lier blir blant de mest attraktive bostedskommunene frem til 2040. Hva vil da skje med befolkningsveksten i Lier? Den vil øke med 57,5 prosent. Kommunen kan potensielt sett få nesten 40 000 innbyggere innen 2040 dersom Lier er attraktiv langs alle dimensjonene, dvs. for bedrift, besøk og ikke minst, bosted.

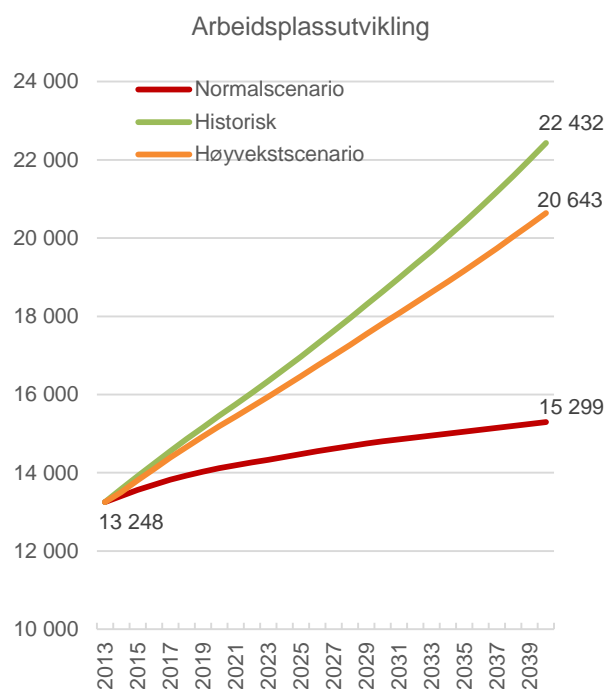
Tabell 6: Historiske verdier og verdier for et høyvekstscenario i Lier. Næringsattraktiviteten er målt som årlig prosentvis vekst, mens bostedsattraktiviteten er målt som antall standardavvik fra gjennomsnittet. Siste kolonne viser spredningen (standardavviket).

	Høyvekst	Historisk
Bosted	0,4	-0,4
Basis	1,0	1,0
Besøk	1,0	1,2
Regional	1,0	2,4

For Lier vil det lønne seg å være like attraktiv som før for bedrift og besøk. Det vil innebære høyere arbeidsplassvekst enn hva vårt høyvekstscenario innebærer.

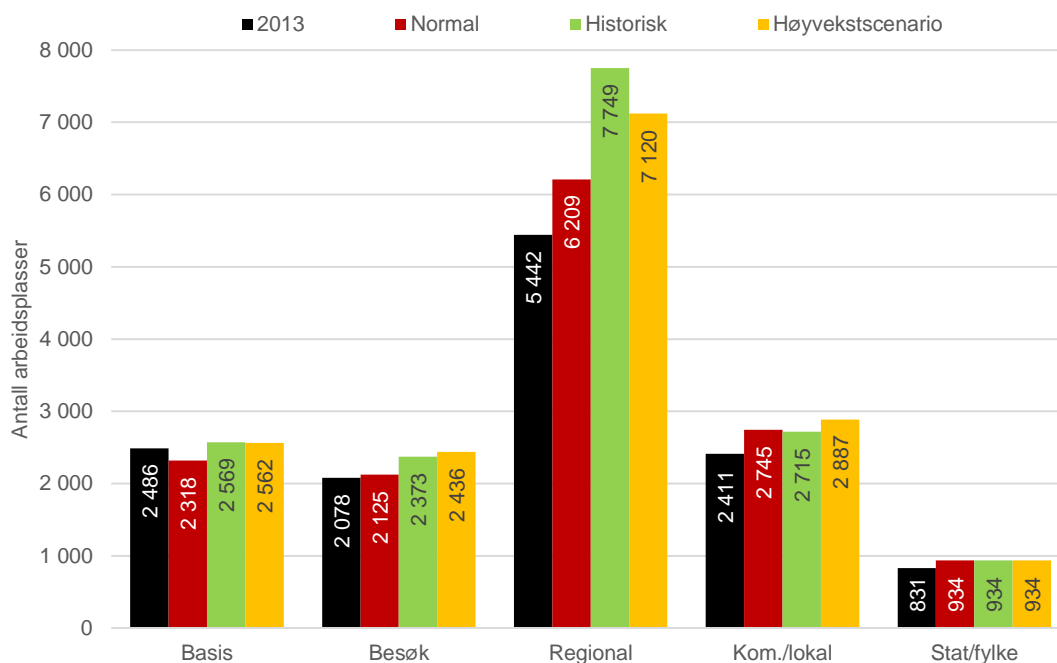
Figur 58: Befolkningsutvikling under ulike scenarier for attraktivitet i Lier fram til 2040.

Figur 59: Arbeidsplassutvikling i Lier fram til 2040 under ulike scenarier av attraktivitet.

5.6.1 Hvorfra kommer arbeidsplassveksten i scenariene?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når vi deler opp veksten i de ulike sektorene og næringstypene. I figuren under viser vi antall arbeidsplasser i 2013 og i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 60: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013 og i de ulike scenariene i 2023, i Lier.

Basis- og besøksnæringene blir ikke så sterkt påvirket av ulike attraktivitetsnivåer. Det er de regionale næringene som blir utslagsgivende. Denne næringstypen er stor i Lier, og derfor får attraktivitetsnivået i denne næringstypen stor betydning for hele næringslivet i Lier. Alt tyder på at de regionale næringene vil fortsette å vokse. Dersom Lier opprettholder sitt historiske attraktivitetsnivå, vil de regionale næringene vokse kraftig.

Antall arbeidsplasser i kommunal sektor inkludert lokale næringer forventes å øke litt under høyvekstscenarioet. Det er fordi befolkningsvekst fører til økt tjenestebehov som igjen fører til arbeidsplassvekst i kommunal sektor. Antall arbeidsplasser i statlig og fylkeskommunal sektor vil ifølge vår modell ikke endres vesentlig med de ulike attraktivitetsnivåene.

Våre analyser, som er basert på utviklingen de siste ti årene og at de strukturelle forholdene for vekst i næringslivet vil fortsette som før, viser at Lier bør satse på å bli attraktiv som bosted for å oppnå befolkningsvekst. I tillegg bør kommunen fortsette å være like attraktiv for bedrift og besøk, som den historisk sett har vært. Riktig nok kan mye forandre seg i Norge. De strukturelle forholdene for vekst i næringslivet kan brått endres dersom det skjer drastiske endringer i oljenæringen, f.eks.

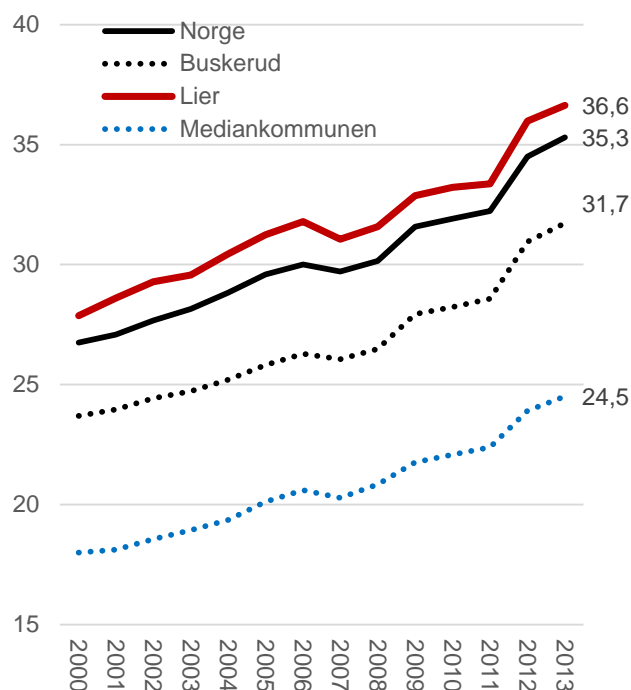
6. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

6.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom stedene. Bærum er kommunen i Norge med høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 54,8 prosent av den sysselsatte befolkningen har minst tre års utdanning fra universitet eller høyskole. I Værøy, kommunen i Norge som har lavest andel høyt utdannede i sin befolkning, er andelen på 13,0 prosent.

De høyt utdannede klumper seg ofte i de største byene og tettstedene, og derfor har de aller fleste kommunene lavere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet. Det er bare 35 av 428 kommuner som har et utdanningsnivå i befolkningen som er over utdanningsnivået på landsbasis. Lier er en av disse 35 kommunene. I Lier har 36,6 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning, mens andelen på landsbasis er på 35,3 prosent. Lier har hatt høyere utdanningsnivå enn Norge i hele perioden vi har målt for.

Figur 61: Andel av den sysselsatte befolkningen i Norge, Buskerud, Lier og mediankommunen med høyere utdanning, 2000 – 2013.

6.1.1 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Noen kommuner har mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det kan vi kanskje tolke som at de er attraktive som bostedskommune for personer med høy utdanning.

Rent intuitivt skulle en tro at kommuner som har et høyt utdanningsnivå i arbeidsmarkedet i egen kommune hadde lav utdanning blant de som pendlet ut, ettersom innbyggerne får dekket tilbud om arbeid til høyt utdannede i egen kommune. I praksis er det omvendt. Dess høyere utdanningsnivå det er i arbeidsmarkedet i egen kommune, dess høyere er utdanningsnivået blant de som pendler ut.

Det er i praksis også en sammenheng mellom høyt utdanningsnivå i arbeidsmarkedet i kommunen og utdanningsnivået blant de som pendler inn. Det virker intuitivt naturlig, men sammenhengen er mye sterkere mellom utdanningsnivået i egen kommune og de som pendler ut. Dermed ser det ut til at de høyt utdannede klumper seg i noen kommuner. Mye kan tyde på at Lier er en slik kommune. Andelen høyt utdannede blant de som pendler ut er betydelig høyere enn andelen høyt utdannede blant de som pendler inn. Lier rangerer som nummer 7 av 428 kommuner med hensyn til differansen mellom disse.

Figuren under viser andelen høyt utdannede i Lier blant de som pendler inn, ut og de som jobber i samme kommune, over tid.

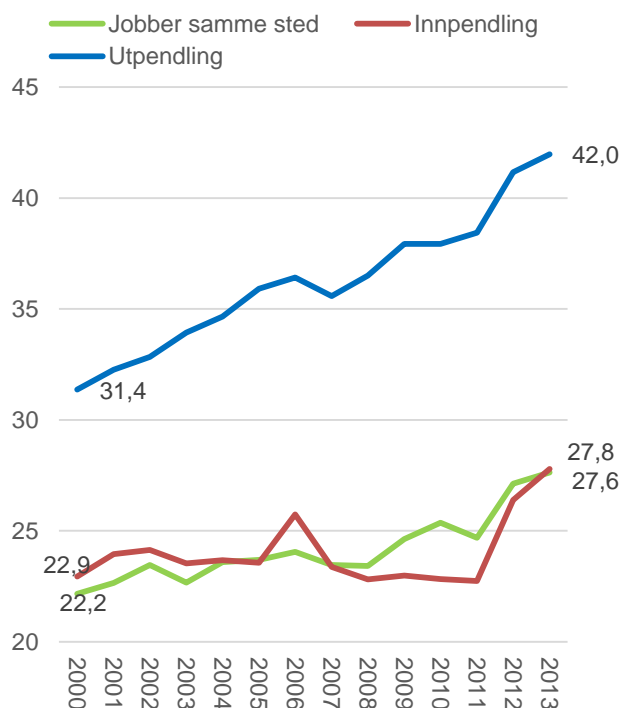
En stadig høyere andel av de som pendler ut har høyere utdanning. Vi så i kapittelet om pendling at både inn- og utpendlingen til Lier har økt siden 2000.

Riktig nok har andelen høyt utdannede blant de som jobber i samme kommune og blant de som pendler inn også økt, men andelen har til enhver tid vært lavere enn hos de som pendler ut.

Dette tyder på at Lier er attraktiv som bosted for de med høyere utdanning.

Tabell 7: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2013.

Rang	Sted	Jobber samme sted	Pendler inn	Pendler ut	Differanse
4	Rollag	21,4	18,8	34,5	15,7
6	Krødsherad	20,3	18,4	32,6	14,2
7	Lier	27,6	27,8	42,0	14,2
24	Hole	32,6	32,1	42,3	10,2
30	Nes	22,4	20,5	30,1	9,5
75	Hurum	24,8	27,0	32,0	5,0
84	Nedre Eiker	22,7	23,4	27,7	4,4
93	Drammen	32,8	35,3	38,7	3,4
94	Hemsedal	26,3	29,7	33,1	3,4
95	Hol	22,9	25,4	28,6	3,2
127	Øvre Eiker	21,5	27,4	28,7	1,3
160	Gol	21,8	26,7	26,1	-0,5
188	Kongsberg	41,1	42,9	40,8	-2,1
189	Ål	25,3	30,0	27,8	-2,2
204	Sigdal	15,2	24,2	21,6	-2,6
217	Røyken	31,4	39,7	36,6	-3,1
247	Ringerike	27,3	36,9	32,0	-4,9
273	Modum	24,0	31,4	25,0	-6,4
310	Nore og Uvdal	19,3	23,5	15,1	-8,4
313	Flesberg	19,2	33,2	24,3	-8,8
383	Flå	20,1	36,0	19,6	-16,5

Figur 62: Andel med høyere utdanning hos de som pendler ut, pendler inn og arbeider i Lier.

6.1.2 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 65,3 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning. Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet i Norge har høyere utdanning.

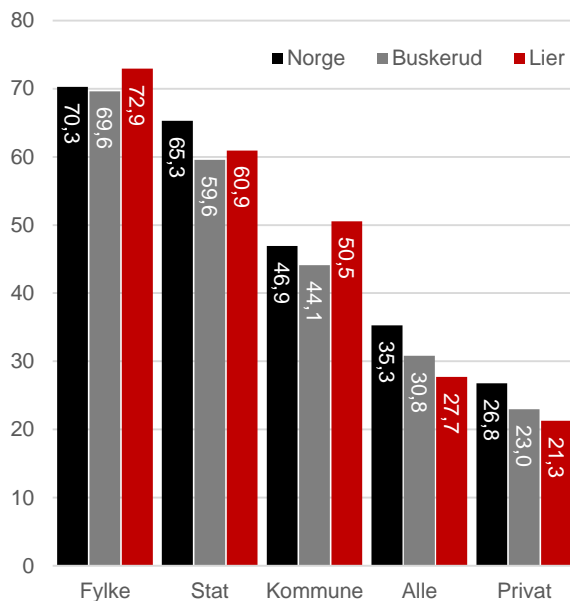
Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

Fylkeskommunal sektor i Lier er ganske liten, men av dem har forholdsvis mange høyere utdanning. I kommunal sektor er det også flere i Lier med høyere utdanning enn i landet som helhet. Privat sektor har imidlertid en lavere andel høyt utdannede i Lier.

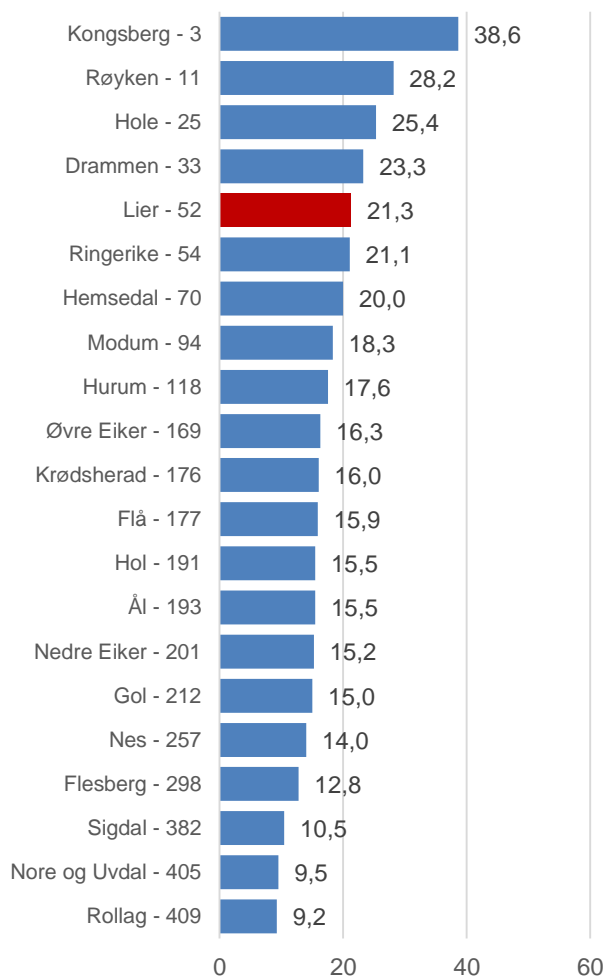
6.1.3 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figuren til høyre.

Blant de som jobber i næringslivet i Lier har 21,3 prosent høyere utdanning. Igjen ser vi at de som jobber i Lier ser ut til å ha lavere utdanning enn de som bor i Lier. Likevel er utdanningsnivået i næringslivet i Lier forholdsvis høyt. Det er høyere enn i de fleste kommuner i Buskerud og Norge.

Figur 63: Andel av ansatte i Lier med høyere utdanning etter sektor, 2013.

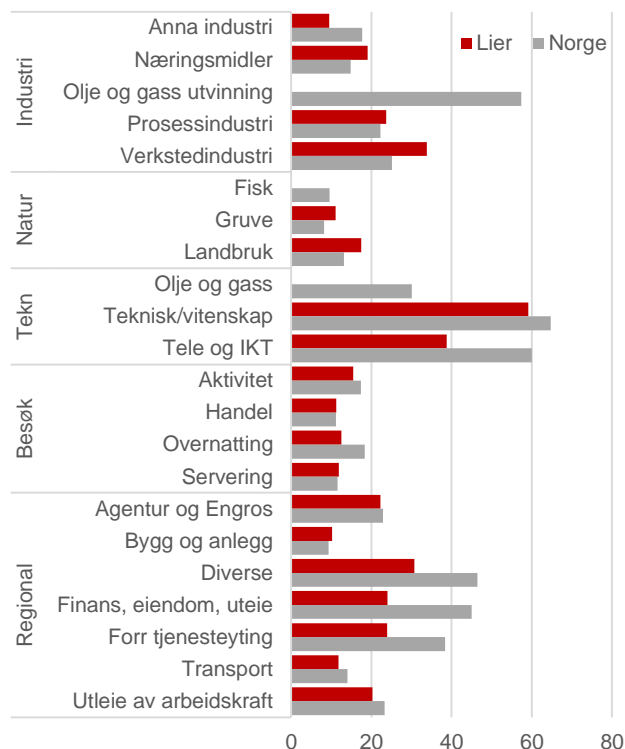

Figur 64: Andel av de ansatte i næringslivet i Lier med høyere utdanning, 2013.

Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent. I figuren til høyre sammenlikner vi utdanningsnivået i Lier og Norge bransje for bransje.

Blant de som jobber i næringsmiddelindustrien, prosessindustrien, verkstedindustrien, gruve og landbruk, er andelen høyt utdannede høyere i Lier enn i Norge. I bygg- og anleggsbransjen er andelen også litt høyere, men ikke vesentlig. I de øvrige bransjene er enten andelen like høy eller lavere enn i Norge. De regionale næringene, som er store i Lier, har gjennomgående en lavere andel ansatte med høyere utdanning enn Norge.

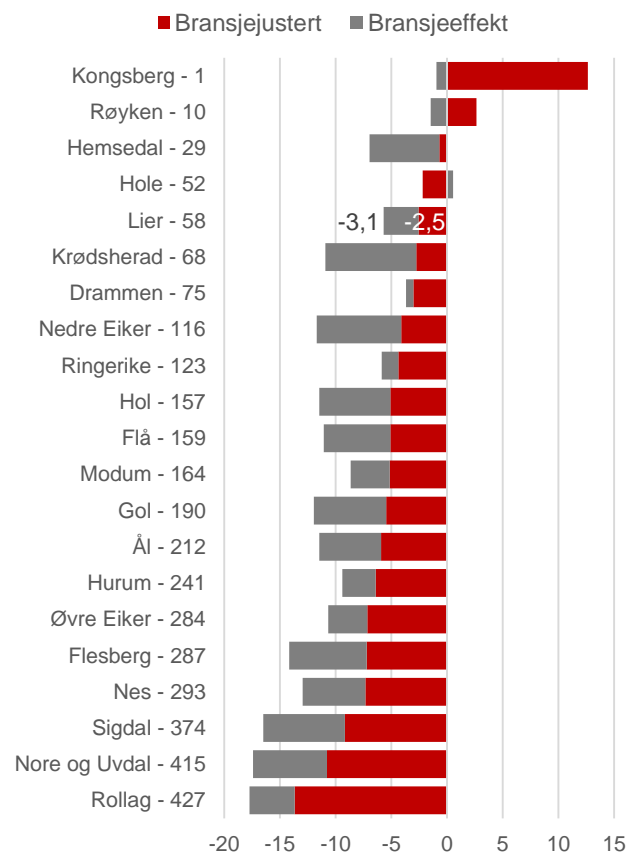
Figur 65: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Lier, 2013.

6.1.4 Bransjeeffekt og bransjustert utdanningsnivå

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen kommuner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra.

I Buskerud er det bare Hole som har en bransjesammensetning som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal være høyere enn landsgjennomsnittet.

Lier har en bransjesammensetning som tilsier at andelen høyt utdannede i næringslivet skal være 3,1 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet. Det faktiske utdanningsnivået er lavere. Lier har, som mange andre kommuner, et negativt bransjustert utdanningsnivå. Det er noen få byer som trekker gjennomsnittet opp. Lier rangerer faktisk forholdsvis høyt, som nummer 58 av 428 kommuner.

Figur 66: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel, 2013.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{iv}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftenes omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren «næringslivets størrelse» er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

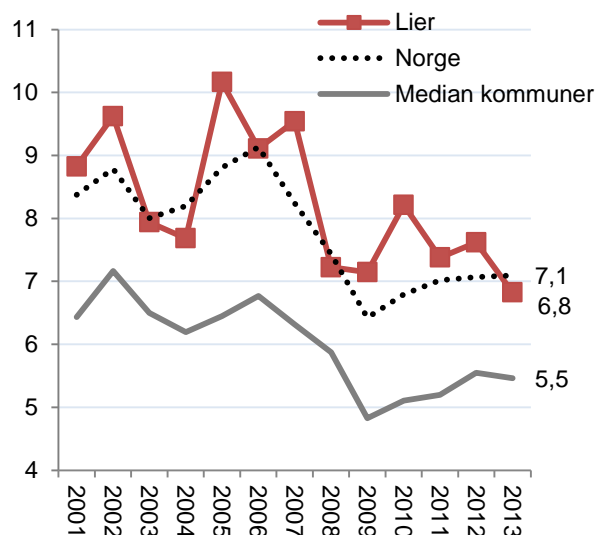
Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget på rundt sju prosent. Mediankommunens etableringsfrekvens er lavere enn landets fordi de store bykommunene drar opp gjennomsnittet mye.

Lier har i mange år hatt høyere etableringsfrekvens enn landsgjennomsnittet. I 2013 var imidlertid etableringsfrekvensen litt lavere enn snittet. I hele perioden vi har målt for har Lier hatt høyere etableringsfrekvens enn mediankommunen.

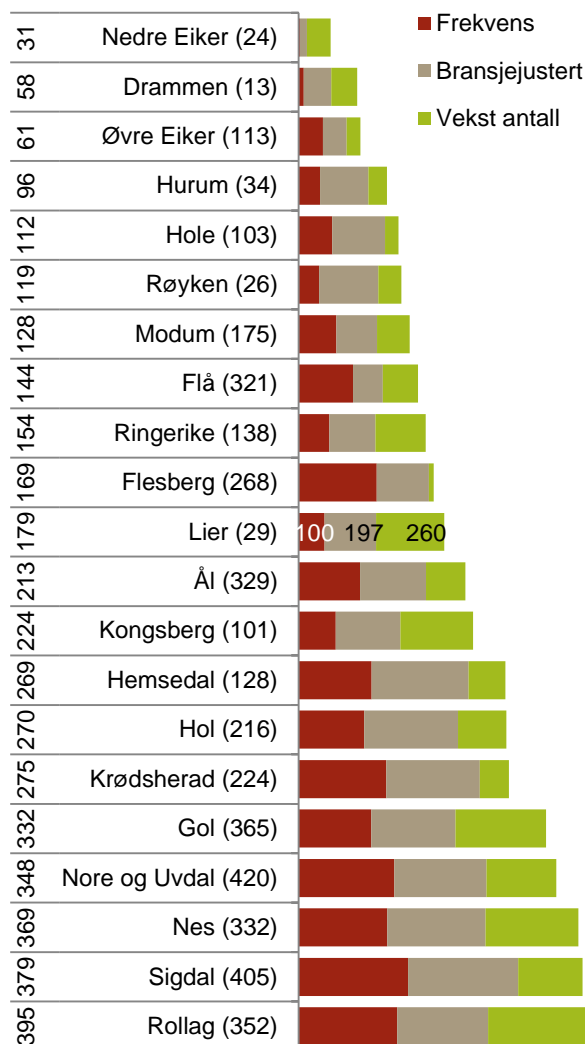
7.1.1 Etableringsindeksen for kommuner

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i kommunene.

Lier har i de ti foregående årene, fra 2002 til 2012, hatt en høy etableringsfrekvens og rangert som nummer 29 blant 428 kommuner. I 2013 har imidlertid etableringsfrekvensen falt, og Lier rangerer som nummer 179. Det er over middels av kommunene, med betydelig lavere enn snittplasseringen årene før. Fortsatt har Lier en høy andel nyetableringer, men veksten i antall foretak har vært lav. Det betyr at selv om det har kommet mange nye etableringer til, har også mange falt fra. Og netto-frekvensen er derfor under middels av norske kommuner.

Figur 67: Etableringsfrekvensen i Lier, Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2001-2013.

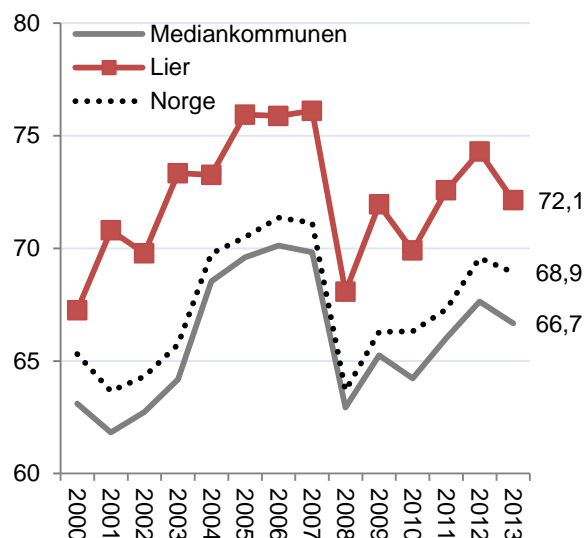
Figur 68: Etableringsindeksen for kommunene i Buskerud, med rangeringsnummer for hver av indikatorene. Rangering for etableringsindeksen er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

Lier har hatt en høyere andel lønnsomme foretak enn landet som helhet i hele perioden vi har målt for, siden 2000. I 2013 hadde 72,1 prosent av foretakene i Lier positivt resultat før skatt.

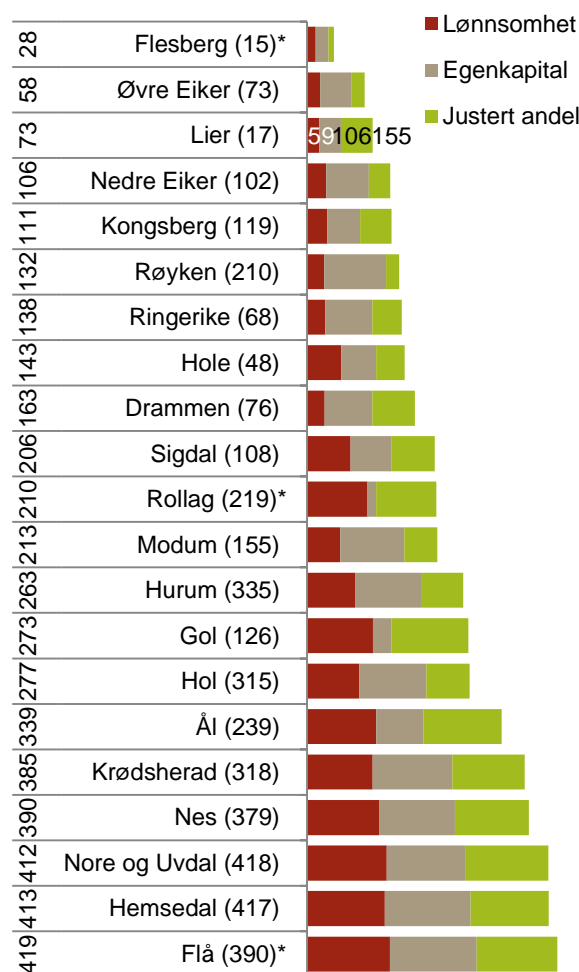
Figur 69: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Lier sammenliknet med Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2013.

7.2.1 Lønnsomhetsindeksen for kommuner

I figur 72 ser vi hvordan kommunene gjør det på lønnsomhetsindeksen i 2013.

Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, andelen av foretak med positiv egenkapital, og andel lønnsomme foretak justert for bransje, størrelse og alder på foretakene.

Lier har tradisjonelt sett vært i teten på denne indeksen. De ti foregående årene har kommunen i snitt rangert som nummer 17. I 2013 har imidlertid Lier ikke gjort det så bra relativt til andre kommuner, og kommer nå på en 73. plass. Andelen lønnsomme foretak er høy, men den justerte andelen er relativt lav. Det betyr at mye av den høye andelen lønnsomme bedrifter kan forklares av bransjestrukturen på stedet.

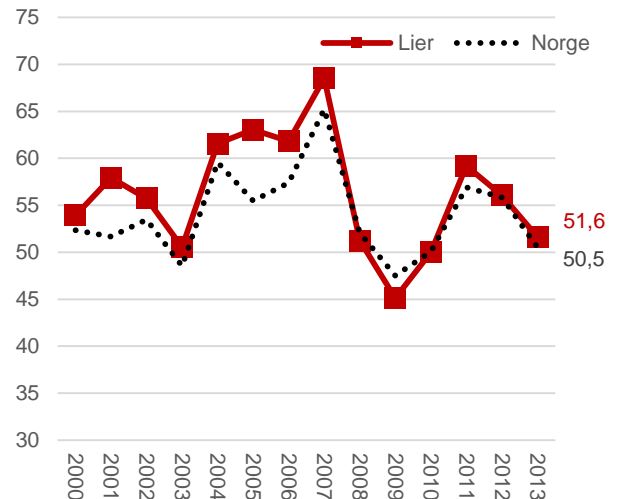
Figur 70: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Buskerud. Rangering blant landets 428 kommuner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes.

Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren.

7.3 Vekst

Andelen vekstforetak i Norge var rekordhøy i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I Lier har andelen vekstforetak vært like høy som i Norge siden 2008.

Figur 71: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Lier og Norge.

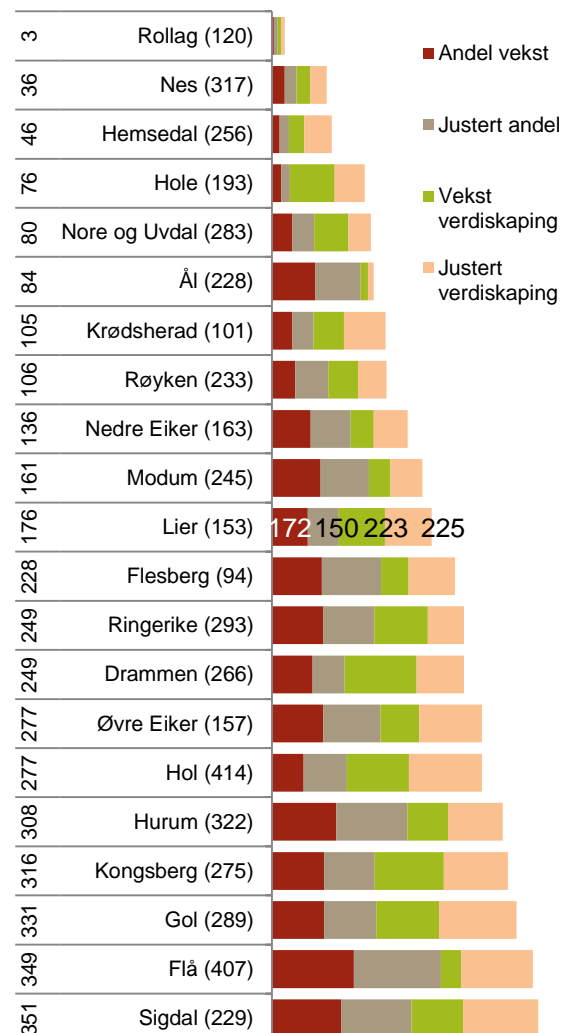
7.3.1 Vekstindeksen for kommuner

Vi måler veksten i næringslivet i kommunene ved hjelp av fire indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for foretakenes bransje, størrelse og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den siste er justert andel med vekst i verdiskaping. Den endelige vekstindeksen er basert på kommunenes rangering med hensyn til de fire vekstindikatorerne.

Vekstindeksen varierer ganske mye fra år til år, og en skal dermed ikke legge så mye vekt på et enkelt år, men svært lave verdier på vekstindeksen over en tiårsperiode er et dårlig tegn.

Lier har i den foregående tiårsperioden rangert litt over middels blant norske kommuner på vekstindeksen. I 2013 rangerer Lier fortsatt over middelverdien, men lavere enn årene før.

Lier har relativt mange vekstforetak, også når vi justerer for bransjesammensetningen. Derimot har relativt få av foretakene hatt vekst i verdiskapingen.

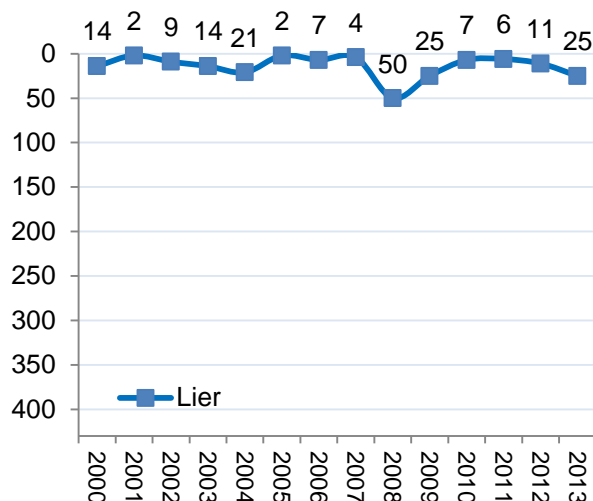

Figur 72: Vekstindeksen for kommunene i Buskerud. Rangering blant landets 428 kommuner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorerne vises i figuren.

7.4 NæringsNM for kommuner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en kommune, region eller fylke. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Lier har helt siden 2000 hatt en høy plassering i NæringsNM. Liers laveste plassering så langt er nummer 50. Det var i 2008. Lier har kommet som nummer 2 i to år, i 2001 og i 2005. I 2013 kom Lier på 25. plass, en nedgang fra årene før, men likevel høyt blant alle de 428 norske kommunene.

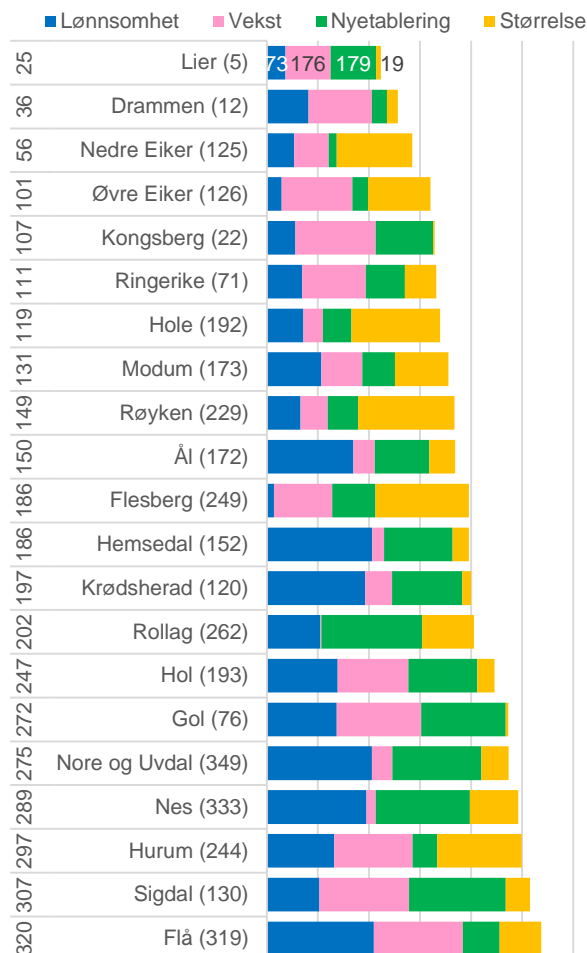

Figur 73: Rangeringen til Lier i NæringsNM i perioden 2000-2013.

7.4.1 Kommunene i Buskerud

Lier kom best ut i NæringsNM i 2013 blant kommunene i Buskerud. I Lier er næringslivet stort, målt som at antall arbeidsplasser i næringslivet utgjør en stor andel av befolkningsstørrelsen. Dette trekker plasseringen opp. Andelen lønnsomme bedrifter er også høy, og trekker den totale plasseringen opp. Andelen vekstforetak er noe lavere, men over middels av norske kommuner.

Drammen kommer etter Lier, etterfulgt av Nedre Eiker, Øvre Eiker og Kongsberg. Flå kommer dårligst ut blant kommunene i Buskerud.

Figur 74: NæringsNM for kommunene i Buskerud. Rangering blant landets 428 kommuner i 2013 til venstre, og rangering ti foregående år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises inni figuren.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå.

ⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middelframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

ⁱⁱⁱ Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^{iv} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.